Ազգ
AZG
armenian newspaper

հասցե՝ Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռախոս՝ 58-1841
ֆաքս (8-852) 56-2941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Մայիս 15, 1991, չորեքշաբթի   եռօրյա թերթ. Ա տարի, թիվ 26   գինը 30 կ.

Հակաճգնաժամային ծրագիրը ստորագրվելու է այսօր
Վարչապետ Վ. Մանուկյանը մասնակցում է քննարկումներին

Մայիսի 14-ին մերձմոսկովյան Մորոզովկայի ամառանոցում շարունակվեց տասներեք հանրապետությունների (բացառությամբ Վրաստանի եւ Էստոնիայի) հանդիպումը, որի նպատակն է վերամշակել «ԽՍՀՄ նախարարների կաբինետի եւ ինքնիշխան հանրապետությունների կառավարությունների համատեղ գործողությունների ծրագրերի» նախագիծը: Հայաստանը ներկայացնում էր վարչապետ Վ. Մանուկյանը:

Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին հետեւյալ հարցերը. ԽՍՀՄ ներքին եւ արտաքին պարտքի բաժանումը, երկրի ոսկու եւ ալմաստի պաշարների հանրապետությունների բաժնի սահմանումը, սեփականաշնորհման եւ ապաքաղաքականացման քաղաքականությունը:

Բյուջեն եւ ֆինանսները: Ոչ բոլորը համաձայնվեցին այն առաջարկներին, որոնք մշակվել էին հանրապետությունների ներկայացուցիչների կողմից մայիսի 1-ին հակաճգնաժամային ծրագրի ֆինանսային բաժնի քննարկման նախնական փուլում: Խոսքը վերաբերում է ԽՍՀՄ, հանրապետությունների եւ տեղական խորհուրդների 1991 թ. երկրորդ կիսամյակի արտակարգ բյուջեների քննարկմանը:

Հանրապետությունների մեծ մասը երկյուղում են, որ նոր բյուջեների մշակումն ու ընդունումը շատ ժամանակ կխլի եւ մահացու ազդեցություն կունենա տնտեսության վրա: Ուկրաինայի եւ Բելոռուսիայի ներկայացուցիչներն առաջարկեցին արտակարգ բյուջեների փոխարեն մտցնել «բյուջետային ծախսերի ֆինանսավորման հատուկ ռեժիմ»: Այս հարցի առթիվ հանրապետություններն առայժմ համաձայնության չեն եկել:

Զինվորականների սոցիալական դրությունը. Հանդիպման մասնակիցները միաձայնության հասան զինծառայողների նյութական եւ մշակութա-կենցաղային ֆինանսավորումը ապահովելու հիմնահարցում: Այդ ծխվանդ բնագավառի բարելավման համար գտնվեց միջոցների աղբյուրը. «զինտեխնիկայի գնման եւ ռազմական շինարարության ծախսերի կրճատման, ինչպես նաեւ զինված ուժերի հնացած եւ ավելորդ գույքի յուրացման հաշվին»:

ԽՍՀՄ ներքին եւ արտաքին պարտք. Հանրապետություններն այդ հարցի լուծումը կապում են երկրի ոսկու եւ ալմաստի պաշարների յուրաքանչյուրի հասանելիքի սահմանման հետ:

Ուկրաինայի նախարարների խորհրդի նախագահի տեղակալ Վիկտոր Ուրչուկինը նշեց, որ արեւմտյան բանկերը հանրապետության կառավարության հետ գործնական համագործակցություն չեն սկսում, քանի որ չգիտեն, թե իրենք ինչին կարող են տնօրինել:

Հանրապետությունները պնդում են, որպեսզի անպայման բաժանվի պարտքի ծավալը, այսինքն, ամեն մի հանրապետություն ուզում է իմանալ իր բաժին պարտքի չափը: Իսկական պարտքերի իմացությունը ըստ Ղազախստանի ներկայացուցչի կարծիքի կօժանդակի հանրապետությունների կառավարություններին՝ զգուշավոր ֆինանսական քաղաքականություն անցկացնելուն:

Վերջիվերջո, որոշվեց ստեղծել միջկառավարական համաձայնության հանձնաժողով, որը կճշտակերպի կենտրոնի եւ հանրապետությունների միջեւ ԽՍՀՄ ներքին եւ արտաքին պարտքի բաժանման ըսկզբունքները, այլ երկրների՝ Խորհրդային Միությանը տալիք պարտքերը, ինչպես նաեւ ոսկու եւ ալմաստի պաշարները: Այդ աշխատանքը պետք է ավարտվի հուլիսի 1-ից ոչ ուշ:

Փոխհատուցում: Բուռն քննարկումների տեղիք տվեց մանրածախ գների բարձրացման հետ կապված փոխհատուցման ֆինանսավորման հարցը: Միջինասիական ներկայացուցիչները հայտարարեցին, թե իրենք, երբ համաձայնվել էին նոր գներին, հաշվի էին առնում փոխհատուցման գործընթացում կենտրոնի խոստացած օգնությունը, սակայն մինչեւ այժմ ոչ մի լրացուցիչ միջոց չեն ստացել:

Միջինասիական հանրապետությունները պահանջեցին, որպեսզի փոխհատուցման ֆինանսավորման խոստումները կատարվեն: Հակառակ դեպքում նրանք կպնդեն վերանայելու հումքի գները:

Սեփականաշնորհում: Անսպասելի դիմադրության հանդիպեց ԽՍՀՄ փոխվարչապետ Վ. Շչերբակովի ապապետականացման գործընթացի ինտենսիֆիկացիայի մասին առաջարկը: Նա առաջարկեց բաժնետիրականի վերածել փաստորեն բոլոր պետական ձեռնարկությունները, որն, ըստ նրա, կտրուկ կկրճատի միութենական նախարարությունների եւ գերատեսչությունների թիվը:

Սեփականության անհապաղ բաժանումը պահանջող հանրապետությունների ներկայացուցիչների եւ կենտրոնական կառավարության ապապետականացման մասշտաբների ու տեմպերի նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքները տարբերվում են: Շչերբակովը ավելացրեց նաեւ, որ սեփականության փոխանցումը Կենտրոնից հանրապետություններին՝ առանց սեփականաշնորհման, կհանգեցնի սոսկ ձեռնարկությունների ցուցանակների փոփոխության, այն դեպքում, երբ խոսք պետք է գնա ազատ ձեռնարկատերերի մասին: Երկարատեւ բանավեճերից հետո ընդունվեց Ուկրաինայի ներկայացուցչի առաջարկը, այն է. 1991 թվականի 2-րդ եռամսյակին ստորագրել միութենա-հանրապետական մի համաձայնագիր՝ ապապետականացման եւ սեփականաշնորհման ընդհանուր սկզբունքների եւ ֆունկցիաների սահմանազատման մասին: Այդ համաձայնագրի հիմքում կդրվեն նոր Միութենական պայմանագրի սեփականության բաժանման մասին դրույթները: □

Հադրութի շրջանի հայկական գյուղերում ազերի օմոնականների կատարած գործողությունների մանրամասները

Մայիսի 13-ին առավոտյան ժամը 7-ին ադրբեջանական օմոնականները եւ ԽՍՀՄ ՆԳՆ-ի ներքին կորքերի ստորաբաժանումները շրջապատեցին մարզի հարավային գոտու 10 գյուղերը: «Անձնագրային ռեժիմի ստուգման» պատրվակի տակ օմոնականները թալանել են տեղացիների տները, ծեծել մարդկանց: Ինչպես հաղորդել են Հադրութի գործկոմից, այդ կատարվել են ձերբակալություններ: Ձերբակալել են 40-ից ավելի արցախցիների, այդ թվում նաեւ գյուղերի ղեկավարների եւ տարել ադրբեջանական Ջեբրայիլ շրջկենտրոն: Նրանց մի մասը բաց է թողնվել, բայց դեռեւս 10 մարդ մնացել են այնտեղ.

Ըստ պատմածների, նրանց պարտադրել են ենթարկվելու Ադրբեջանի օրենքներին: Հակառակ դեպքում, ինչպես վկայում են Հադրութի շրջգործկոմի ներկայացուցիչները, հայերին սպառնացել են տեղահանել Լեռնային Ղարաբաղից:

Բողոքի ցույց Նյու Յորքում

Շաբաթ, մայիսի 11-ին Նյու Յորքում խորհրդային ներկայացուցչության առաջ տեղի ունեցավ բողոքի ցույց, ավելի քան 1000 հայորդիների մասնակցությամբ: Հաջորդաբար ելույթ ունեցան, ինչպես հեռախոսով հաղորդեցին «Ազգ»-ին, Հայաստանյաց եկեղեցու Արեւելյան թեմի առաջնորդ Խաժակ եպս. Պարսամյանը, Կիլիկյան թեմից Անուշավան վրդ. Դանիելյանը, Ռամկավար ազատական կուսակցության կողմից դոկտ. Մ. Հայկենցը, Հայ հեղափոխական դաշնակցությունից Արա Գաբրիելյանը, Սոցիալ դեմոկրատ հնչակյան կուսակցությունից Ա. Ծերենջյանը, Հայկական համագումարից Արթուր Հելվաճյանը եւ Վարդանանց ասպետներից Դենիս Փափազյանը:

Բոլոր ճառախոսներն էլ դատապարտեցին խորհրդային բանակ-ազերի բռնարարքները Արցախում եւ սահմանամերձ շրջաններում, պահանջելով անհապաղ դադարեցնել ռազմական բոլոր գործողությունները հայ ազգաբնակչության դեմ, միաժամանակ զորակցություն հայտնելով հայրենի ժողովրդին ու կառավարությանը:

Շուրջ 2 ժամ տեւած բողոքի հավաքի ընթացքում եւ հետո, ցուցարարներին տրվեցին տասնյակ հազարավոր թռուցիկներ (տեսնել լուսանկարը), որտեղ պահանջվում էր ԿԱՆԳՆԵՑՆԵԼ բոլոր տեսակի խժդժությունները Հայաստանի եւ հայ ազգաբնակչության նկատմամբ:

Բողոքի ցույցը կազմակերպվել էր Հայ եկեղեցու, հայ ազգային երեք կուսակցությունների, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության, Ամերիկահայ համագումարի, Մարդու իրավունքների հայկական խորհրդի, Համազգայինի, Թեքեյան մշակութային միության, Հայ կաթոլիկ եկեղեցու, Ավետարանական եկեղեցու, Իրանահայերի միության, Համաեբրաստահայ միության, Վարդանանց ասպետների, Մարաշի հայրենակցական միության եւ այլ կազմակերպությունների կողմից:

Նույն առթիվ, կազմակերպությամբ Ռամկավար ազատական կուսակցության, նույն օրն սկսվեց հեռախոսային արշավ, որի ընթացքում բազմաթիվ հայեր, ընդառաջելով համապատասխան կոչին (տեսնել լուսանկարը), ամերիկյան հեռախոսակապի համապատասխան ծառայությանը մուծելով 7,25 դոլլար, եւ հավաքելով 800 թիվը, իրենց բողոքն ու ցասումը ներկայացրին ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Խավիեր Պերես դե Կուելյարի եւ Մ. Նահանգների պրեզիդենտ Ջորջ Բուշի գրասենյակներին:

STOP
SOVIET & AZERI
ANTI-ARMENIAN POILICIES

* The Killings
* The Deportations
* The Atrocities
* The Undeclaired War
* Distorting the Truth
* Subverting Democratization
* Hindering Self-determination
* Military Aggression
* The Economic Blockade
* Destabilizing the Government

MAKE YOURSELF HEARD

We urge every Armenian to send the following message to the United Nations General Secretary Javier Perez de Cueliar and the President of the United States. Call 1-800-325-6000 to send this massage to: the Secretary General and The President for only $7.25. Be Heard...

This hotline is sponsored by Armenian Democratic Liberal Party

Ամերիկյան դիվանագետի այցը

Ինչպես ծանուցել էր նախորդ «Ազգ»-ը, Երեւան այցելեց Մոսկվայում ԱՄՆ դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Ռոզմերի Ֆորսայթը: Երեկ նա զրույց ունեցավ Հայաստանի հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ, որը տեւեց մոտ մեկուկես ժամ:

Մեր աշխատակիցը դիմեց ամերիկացի դիվանագետին «Ազգ»-ի համար հայտարարություն կատարելու խնդրանքով: Սակայն Ռոզմերի Ֆորսայթը, ինչպես օգոստոս ամսին կատարած իր նախորդ այցի ժամանակ, ձեռնպահ մնաց մամուլին որեւէ մեկնաբանություն տրամադրելուց: □

Խաղաղության համաժողովը Կահիրե՞ում

Դիվանագիտական լավատեղյակ աղբյուրները նշում են, որ Միջին Արեւելքի խաղաղության նվիրված համաժողովը կայանալու է Կահիրեում առաջիկա հուլիսին:

Նույն աղբյուրների համաձայն, ամերիկյան ճիգերին զուգահեռ, արաբական կողմը եւս աշխատում է պաղեստինյան ներկայացուցչության ու դեռեւս չհամաձայնեցված այլ հարցերի շուրջը տեսակետների նույնություն ապահովելուն ուղղությամբ:

Եգիպտոսն իր հերթին ՊԱԿ-ի (Պաղեստինի ազատագրական կազմակերպություն) հետ բանակցություններ է վարում համաժողովի իրավասությունների, ընթացակարգի ու պաղեստինցիների ներկայացուցչության շուրջը: □

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ   ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

— ՔՈՒՐԴ ղեկավարներից ոմանք այժմ մերժում են քուրդ փախստականներին հյուսիսային Իրաք վերադարձնելու ամերիկյան ծրագիրը, առարկելով, որ իրենց ժողովուրդը չի կարող առանց բավարար երաշխիքների վերաբնակեցվել Դահուկի շրջանում, որտեղ, ինչպես հաղորդել էինք մեր նախորդ համարում, վերատեղադրվել են իրաքյան փինյալ ստորաբաժանումներ: Մինչ այդ, ՄԱԿ-ի խաղաղապահիչան ուժերը պատրաստվում են ըստանձնել վերահսկողությունը ամերիկյան բանակի կողմից կառուցված վրանաճամբարների:

— ԲԱՆԳԼԱԴԵՇՈՒՄ ապրիլի 30-ին պատահած ցիկլոնի հետեւանքների վերացման աշխատանքներին մասնակցում են բազմաթիվ երկրների փրկարար խմբեր, որոնց թվին եւ րեկ ավելացան նաեւ Մ. Նահանգներից ժամանած բանակային ինժեներական ստորաբաժանումներ, որոնք ստեղծելու են ճանապարհների եւ հաղորդակցության միջոցների մի ամբողջ համակարգ՝ հետագայում ժամանելիք ամերիկյան 7600 ծովայինների համար:

Ցիկլոնը Բանգլադեշում ցարդ խլել է ավելի քան 139 հազար մարդկային կյանք:

— ՍԵՈՒԼՈՒՄ երեկ, մայիսի 14-ին, տեղի ունեցավ բողոքի ցույց՝ անցյալ ամիս ցույցերից մեկի ժամանակ ոստիկանների կողմից ծեծամահ եղած 20-ամյա մի ուսանողի հոգեհանգստյան առիթով: Արդեն 3-րդ շաբաթն է, որ Հարավային Կորեայի տարբեր քաղաքներում տեղի են ունենում հաջորդական ցույցեր, որոնց մասնակցում են ուսանողներ, աշխատավորներ եւ այլախոհներ: Զսպելու համար դրանք, կորեական ոստիկանությունը երկու օր առաջ ձերբակալեց ցուցարարների առավել արմատական ղեկավարներից իննին:

— ՆԵՊԱԼՈՒՄ երեք տասնամյակ հետո կայացան բազմակուսակցական առաջին ընտրությունները: Ըստ պաշտոնական տվյալների, քվեարկություններին մասնակցել են ընտրելու իրավունք ունեցող 11 միլիոն քաղաքացիների 70 տոկոսը, փոխարինելու համար անցյալ տարի նշանակված ժամանակավոր կառավարությանը:

— ԵԹՈՎՊԻԱՅԻ կառավարությունը երեկ կոչ ուղղեց աշխարհի տարբեր երկրներին օգնելու իրեն կերակրելու համար հարեւան Սոմալիից եւ Սուդանից հասած մեկ միլիոն սովահար փախստականներին:

— ՊՐԵԶԻԴԵՆՏ ԲՈՒՇԸ երեկ հայտարարեց, թե Մ. Նահանգները ցանկություն ունի ոչնչացնելու իր քիմիական ամբողջ պինամթերքը: Քիմիական զենքերի գործածության եւ պահպանման դեմ տիեզերական արգելք հաստատելու իր ծրագրի շրջանակներում, պրեզիդենտի օգնականները հայտարարեցին, թե Բուշն այժմ հրաժարվել է քիմիական պինամթերքի պահեստում 2 տոկոս պահելու իր նախկին ծրագրից, որ միտում էր նման զենքերով հավանական որեւէ նախահարձակման դիմակայել:

— ԲՐԻՏԱՆԻԱՅԻ ծովայինները երեկ վիրավորեցին իրաքյան երկու բանակայինների, հյուսիսային Իրաքում: Սա առաջին միջադեպն էր, որ պատահում էր շրջանում բրիտանական կորքերի տեղակայումից ի վեր:

Մյուս կողմից, նույն վայրում քրդերը երեկ ըմբոստության ցույց կատարեցին Սադդամ Հուսեյնի իշխանության դեմ, շրջելով բազմաթիվ ավտոմեքենաներ եւ հարձակվելով իրաքյան ոստիկանների վրա, մինչեւ որ ամերիկյան բանակայինները միջամտեցին եւ անդորրություն վերահաստատեցին: □

digitised by A.R.A.R.@

Երկրաշարժին զոհ գնացին երկու հազարից ավելի սպիտակցիներ, հազարը խեղվեց եւ վիրավորվեց, որբացավ 736 երեխա, փլատակների վերածվեց 430 հազար քառակուսի մետր բնակելի մակերես, անօթեւան մնաց 30 հազարից ավելի մարդ:

Ավերվեցին բոլոր դպրոցները, մանկապարտեզները, մշակույթի, առեւտրի, հասարակական սննդի, կոմունալ-կենցաղային ծառայությունների բոլոր օբյեկտները: Շրջանի ագրոարդյունաբերական համալիրը կրեց 420 միլիոն ռուբլու վնաս:

Երկու տարում, 1989-1990 թվականներին, վերականգնման աշխատանքների համար նախատեսված 870 միլիոն ռուբլու փոխարեն իրացվել է ընդամենը 250 միլիոն ռուբլի:

Փաստորեն ձախողվել է շրջանի վերականգնման աշխատանքը:

Դրանում համոզվելու համար բավական է անցնել Սպիտակի եւ շրջանի գյուղերի փողոցներով. կիսաքանդ պատեր, կամ կիսակառույց տներ, փլատակներ, որոնք կարծես համառորեն օգնություն են աղերսում:

Հատկանշականն այն է, որ գյուղերի ղեկավարներին միշտ թվացել է թե «Ռուս-Սպիտակ ագրոշինն» է պարտավոր իրականացնել վերականգնումը, սակայն չափազանց վատ է կազմակերպել բնակչության ներգրավումը այդ աշխատանքներում:

Երեւի այդ է հիմնական պատճառներից մեկը, որ մեզ օգնության եկած 27 շինկազմակերպությունները շահագործման են հանձնել ընդամենը 113 հազար քառակուսի մետր բնակմակերես, այսինքն՝ պլանով նախատեսվածի լոկ 23 տոկոսը:

Իսկ ինչպե՞ս են բաշխվել կառուցված շենքերի բնակարանները: Ի՞նչն է եղել հիմնական սկզբունքը՝ խի՞ղճն ու գործող օրենքը, թե՞...

Լեռնանցքում «հատալորեն» են իրականացվել բնակարանների հատկացման կարգի մասին 1990թ. փետրվարի 23-ի թիվ 90 որոշման պահանջները: Շահագործման հանձնված 35 բնակարաններից 26-ը հատկացվել է այնպիսի ընտանիքների, որոնք ոչ մի արտոնությունից չեն օգտվում: Նույն ձեւով, անավարտ 27 տներից 24-ը հատկացվել է արտոնություններ չունեցողների: Նույնիսկ կան ընտանիքներ, որոնք գյուղում գրանցվել են երկրաշարժից հետո եւ բնակարան ստացել (Գ. Մանուկյանի, Ս. Գեւորգյանի, Վ. Մատակյանի եւ այլոց ընտանիքները):

Լեռնավանում բնակարանների բաշխման հատուկ հանձնաժողով է ստեղծվել, իսկ դրանք բաշխել է գյուղխորհրդի նախկին լիազոր Ֆ. Մարգարյանը: Արդյունքում բնակարան ստացածներից 46-ը չունի ոչ մի արտոնություն: Դեռ ավելին, նրանց մեծ մասը հասանելիքից ավելի սենյակներ են ստացել:

Սարահարթում 111 բնակարաններ բաշխվել են առանց հերթագրման եւ առանց հանձնաժողովի: Բնակարաններ չեն ստացել նույնիսկ առաջին կարգի երկու հաշմանդամներ եւ կերակրողին կորցրած 11 ընտանիքներ:

Կոպիտ խախտումներ են արվել նաեւ Շենավան եւ Սարամեջ գյուղերում: Ծաղկաբերում 58-ից 24 բնակարաններ բաշխվել են անօրինական ձեւով, իսկ զոհ ունեցող 13 եւ այլ ընտանիքներ այսօր տուն չունեն:

Դրությունը փոքր-ինչ բարվոք է Մեծ Պարնիում, որտեղ 38 բնակարաններից 34-ը բաշխվել են արտոնություններ ունեցողներին:

Սակայն այստեղ էլ դանդաղում է արտոնություն ունեցող 66 ընտանիքներին ամրացված բնակարանների շինարարությունը:

ՍՊԻՏԱԿ

ԱՆԱՐԴԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՏԻ

...է անցնել Սպիտակի եւ շրջանի գյուղերի փողոցներով. կիսաքանդ պատեր, կամ կիսակառույց տներ, փլատակներ, որոնք կարծես համառորեն օգնություն են աղերսում:

Խախտումներն իրենց գագաթնակետին են հասել Կաթնաջուր եւ Գեղասար գյուղերում: Կաթնաջրում բնակարան չի կառուցվել հայրենական պատերազմի առաջին խմբի 5, երկրորդ խմբի 22 հաշմանդամների, երկրաշարժի ժամանակ զոհեր ունեցող 8, «հերոսուհի մայր» կոչում ունեցող 4, հինգից ավելի երեխաներ ունեցող 3 ընտանիքների համար:

Գեղասարում կառուցված 24 բնակարաններից ոչ մեկը գործող որոշման համաձայն չի բաշխվել:

Խնկոյանում լուծված է բնակարանային պրոբլեմը, սակայն նույնպես խախտումներով: Եթե Սարալանջում այնքան մեծ ընդգրկումներ չունի անօրինականությունը, ապա այն մեծ չափերի է հասնում Շիրակամուտում, որտեղ կառուցված 138 բնակարաններից 65-ը անարդար ձեւով են բաշխվել:

Այդպիսի բազմաթիվ փաստեր կան նաեւ Լուսաղբյուր, Ղուրսալի, Սարալ, Ջրաշեն, Գոգարան, Քարաձոր գյուղերում:

Շրջխորհրդի առաջին գումարման երկրորդ նստաշրջանում խստորեն դատապարտվեցին այս թերությունները: Այս տարի շուրջ 102 միլիոն ռուբլի է հատկացվել շրջանում բնակարանային, դպրոցների ու մանկապարտեզների շինարարությանը:

Նախատեսված է ընթացիկ տարում գյուղաբնակների հիսուն տոկոսին ապահովել նորակառույց բնակարաններով:

Մնում է հուսալ, որ Սպիտակի շրջանի, գյուղերի նոր ղեկավարները կառաջնորդվեն ազգի բարոյական զավակ լինելու սկզբունքով, իսկ նրանց արդար ու ազնիվ աշխատանքը կվերադարձնի սպիտակցիների անողոքաբար ոտնահարված հավատը: Իսկական դավաճանություն է աղետի գոտին անարդարության գոտի դարձնելը:

ՄԱՆՎԵԼ ՄԻԿՈՅԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Սրճարանների եւ կոմիսիոնների հետ զուգահեռ՝ Երեւանում ավելանում է կոոպերատիվ ինստիտուտների եւ համալսարանների թիվը: Սրանց 90 տոկոսի համար, ըստ երեւույթին, ապագայում հարկ կլինի կոոպերատիվ գիտությունների ակադեմիա հիմնել, որտեղ 10 հազարով կարելի է թղթակից-անդամի, իսկ 20 կամ 30 հազարով՝ ակադեմիկոսի կոչում ստանալ:

Սակայն սրանց 10 տոկոսը հնարավոր է, որ դառնան Հարվարդի կամ Քեմբրիջի չափանիշների ուսումնական հաստատություններ...

Հնարավոր է, որ այդ 10 տոկոսի մեջ լինի նաեւ այս կոոպերատիվ համալսարանը: Սովորական դասաժամերի ավարտից՝ 2.30-ից հետո Րաֆֆու անվան դպրոցը մինչեւ ժամը 7-ը վերածվում է պատմաբանասիրական համալսարանի: Առայժմ՝ մինչեւ իրենց մեծ ծրագրի (կրթական համալիրի ստեղծում, որն իր մեջ կներառի մանկապարտեզից մինչեւ համալսարան բոլոր օղակները) իրականացումը՝ այս «անաչենքն» էլ է բավականացնում:

Համալսարանը ներկայացնում է տնօրեն Սողարշակ Մաղոյանը:

- Այսօրվա դրությամբ սեփական նախաձեռնությամբ ստեղծված բոլոր հաստատություններն էլ կոոպերատիվ են կոչվում: Ստիպված մենք էլ ընդունեցինք այս անունը, չնայած սա իր էությամբ, դասավանդման մակարդակով ու առարկաների բազմազանությամբ ավանդական համալսարան է:

Սա համախոհների համալսարան է, որոնց նպատակը ուսուցման սկզբունքի, համակարգի փոփոխմամբ որակական փոփոխության հասնելն է: Հիմնադիր-տնօրեններից մեկը ես եմ: Բանասիրական գիտությունների դոկտոր եմ, 15 տարի աշխատել եմ զանազան բուհերում: Երկրորդը եղբայրս՝ Հրազդան Մաղոյանն է, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, որն էլի երկար տարիների դասախոսական փորձ ունի: Իսկ երրորդը բանասիրական գիտությունների դոկտոր-պրոֆեսոր Միքայել Ամիրխանյանն է՝ մոտ 35-40 տարվա բուհական աշխատանքի ստաժով:

Դասավանդող դասախոսները հիմնականում պետական համալսարանի առաջնակարգ, համբավավոր մասնագետ գիտնականներն են՝ պրոֆեսորներ Մելիք-Բախչյանը, Մանուչարյանը, Հարությունյանը, համալսարանի անգլիական բանասիրության ամբիոնի վարիչ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու-դոցենտ Նելլա Միխիթարյանը, Հայաստանում գերմաներենի, կարելի է հաստատապես ասել, թիվ մեկ մասնագետ՝ Մանուշ Հարությունյանը եւ այլք:

Այսօրվա դրությամբ ունենք հայագիտության, ռոմանո-գերմանական ու պատմության բաժիններ: Երեւի գալիք տարի բացենք եւս մի՝ տնտեսագիտության բաժին:

Այո՛, ե՛ւ ռուսերեն, ե՛ւ հայերեն ուսուցմամբ բաժիններ ունենք: Համարում ենք, որ մարդ հնարավորություն պիտի ունենա իր ցանկացած լեզվով սովորելու: Բայց ուսուցման մակարդակն այնպես ենք ապահովում, որ ընտրությունը կամավոր կանգ առնի հայկականի վրա: Ի տարբերություն պետական բուհերի՝ մենք մի քանի լեզու իմացող հայագետներ ենք պատրաստում...

Մեր տարեկան ուսուցումը 3 հազար արժի (ուրիշ բուհերի որոշ ֆակուլտետներում վճարը չուտով 9 հազար կդառնա): Մեկ ու կես տարի գերազանց սովորողներն այլեւս վարձ չեն մուծելու: 3 տարի, այդպես չարունակողները 100-ից ոչ պակաս թոշակ կստանան: Արցախի ուսանողներն անվճար են ուսանում:

Զրուցեց՝ ՄԱՐԻԱ ԽՈՐՈՒՍՏՅԱՆԸ

ԹՄՄ-Ի ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂԸ ՇԻՐԱԿՈՒՄ

Թեքեյան մշակութային միությունն ունի քառասունչորս տարվա պատմություն եւ սփռված է աշխարհի քառասուն երկրներում: Անցած տարվա նոյեմբեր ամսին Հայաստանում տեղի ունեցավ ԹՄՄ-ի Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միության հիմնադիր համագումարը: Միությունը գլխավորում է կոմպոզիտոր Վռամ Գրիգորյանը: Ծայսօր միությունը կազմակերպել է ցուցահանդեսներ, բարեգործական համերգներ, փառատոներ, կինոցուցադրումներ, պոեզիայի երեկոներ եւ այլն: Միությունն ունի ինը գործուն բաժիններ՝ կերպարվեստի, գրական, թատերական, երաժշտական, սկաուտական շարժման, կրթական եւ այլն, ընդգրկում է շուրջ 450 արվեստագետների: Միության խնդիրներն ու գործնական ծրագրերը բազմաթիվ են, որոնցից է նաեւ հանրապետության բոլոր շրջանները միության կազմում ընդգրկելը:

Այս ծրագրի իրականացման առաջին քայլերից էր Շիրակի գոտու մշակութային միության մասնաճյուղի ստեղծումը: Խնդիրըն, անշուշտ, բարդ է ու կարեւոր՝ նկատի ունենալով աղետի գոտու ծանր վիճակը, բնակչության ընկճվածությունն ու անապահովությունը: Մշակութային միությունն ունի կոնկրետ ու լայն ծրագրեր՝ օգտագործելով Շիրակի գոտու անլիհիլիորեն հարուստ մշակութային պաշարը, արտահանել, փոխշահավետ պայմանագրերի միջոցով ստեղծել ֆինանսական ու հոգեւոր ամուր կառույց՝ հօգուտ տեղի մշակութային կյանքի բարգավաճման եւ արվեստագետների: Միակ բնագավառը, որը զերծ է կոմերցիոն շահութաբերությունից, կրթական համակարգն է, որը եւ կարող է հովանավորել վերոհիշյալ ճանապարհով կարգավիճակ ստացած ՀԹՄՄ-ի Շիրակի մասնաճյուղի կողմից:

Ապրիլի 30-ին Լենինականի տեքստիլագործների մշակույթի պալատում տեղի ունեցավ ՀԹՄՄ Շիրակի մասնաճյուղի հիմնադիր ժողովը: Ողջույնի եւ բացման խոսքով հանդես եկավ ՀԹՄՄ նախագահ Վռամ Գրիգորյանը: Շիրակի եկեղեցական թեմի քահանա տեր Նորայրը օրհնեց միության ստեղծումը: Ողջույնի խոսք ասաց նաեւ քանդակագործ, ՀԹՄՄ կերպարվեստի բաժնի տնօրեն Լեւոն Թոքմաջյանը: Շիրակի մասնաճյուղի ստեղծման նախաձեռնող խմբի նախագահ, մանկավարժ Դավիթ Հարությունյանը ներկայացրեց նախնական աշխատանքների ընդհանուր պատկերը եւ մասնաճյուղի զարգացման հնարավոր հեռանկարները:

Այնուհետեւ ընտրվեց ՀԹՄՄ Շիրակի մասնաճյուղի վարչության կազմ՝ մշակույթի տարբեր բնագավառներ ներկայացնող 26 անդամներով: Ձայների մեծամասնությամբ մասնաճյուղի ատենապետ ընտրվեց Դավիթ Հարությունյանը:

ՎԱՆՈՒՇ ԲԴՈՅԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Մոսկվայի լատվիական ներկայացուցչության մամլո կենտրոնի պատասխանատու Արիս Յանսոնսը հայտնեց, որ Ռիգայում լույս է տեսել Լատվիայի հայ ազգային մշակութային ընկերության «Արարատ» թերթը: Այն առայժմ լույս կտեսնի ամեն ամիս, ռուսերեն լեզվով, 20000 տպաքանակով: Թերթը ընթերցողներին կպատմի տեղի հայ համայնքի, ԽՍՀՄ-ի եւ արտասահմանի հայության կյանքի մասին, կծանոթացնի հայ քաղաքագետներին, գիտնականներին եւ մշակույթի գործիչներին:

— Անցած տարվա նոյեմբերից Էստոնիայի ռադիոն սկսեց «Էստոնիայի ժողովուրդների ժամ» հաղորդաշարը, որի առաջին մասնակիցներն էին ուկրաինացիները, բելոռուսները եւ հրեաները: Տալլինի հայկական մշակութային ընկերության կազմակերպած «Կռունկ» ռադիոհաղորդումը, որի հեղինակն ու վարողը Գայանե Աֆրիկյանն է, երկրորդ անգամ եթեր արձակվեց ապրիլի 24-ի նախօրյակին: Եթերում հնչեցին լուրեր Հայաստանից, հարցազրույց էստոնացի դրամատուրգ, թարգմանիչ, հայ ժողովրդի մեծ բարեկամ Բորիս Կաբուրի հետ: Հաղորդման ընթացքում բերված փաստերը դիպել են «Էստոնիա-Թուրքիա» ընկերության նախագահ Ֆարիտ Հեյդարլիին, որը մի պաշտոնական նամակ է ուղարկել Էստոնիայի ռադիոյի փոխտնօրեն Հանես Վելդմանին՝ իրենց նույնպես ելույթ ունենալու հնարավորություն տալու խնդրանքով:

«Կռունկի» երեսուն րոպե տեւողությամբ հաջորդ հաղորդումը եթերում կհնչի մայիսի 28-ի նախօրեին:

— Կումայրիում ինչպես երկրաշարժից առաջ, այնպես էլ հետո մեծ կարեւորություն է տրվում կոոպերատիվ ռեստորանների կառուցմանը: Քաղաքային իշխանությունները հանուն դրանց չեն խնայում ոչ բերրի հողեր եւ ոչ էլ... կանաչ տարածքներ: Օրինակ ներկայումս դեռեւս շարունակվում է հսկա մի ռեստորանի կառուցումը, նախկին մանկական երկաթուղու կանաչապատ տեղանքում, որտեղ արդեն կոտրվել են բազմաթիվ ծառեր ու թփեր:

Կումայրեցին չի մոռացել նաեւ այս առիթով սրամտել եւ դառը քմծիծաղով ասում է. «վերջը ողջ քաղաքը մի հսկա ռեստորանի ենք վերածելու»:

— Մոլդովացիների ձեռնարկած աշխատանքները Դիլիջանում մոտենում են ավարտին: Ճամախյան թաղամասում նրանց կառուցած ամուր եւ գեղեցիկ շենքերում արդեն բնակվում են երկրաշարժից տուժած շենքերի բնակիչները: Մի քանի շենքերում կատարվում են ներքին հարդարման աշխատանքներ, սկսվել է ճանապարհի շինարարությունը (որից շատ էին դժգոհում բնակիչները): Մինչեւ հիմա մոլդավ շինարարները ֆինանսավորումը ստանում էին Մոլդովայից, այժմ դրա բացակայության պատճառով նրանք ստիպված են ավարտին հասցնել կիսատ մնացած գործը եւ հեռանալ: □

ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ

«Ուրարտու»ն պայքարելու է առաջին խումբ ընկնելու համար

Ավարտվեց բասկետբոլի տղամարդկանց ԽՍՀՄ երկրորդ խմբի առաջնության 8 ուժեղագույն թիմերի անկումային եզրափակիչ մրցաշարը: Առաջին տեղը եւ առաջին խմբի ուղեգիրը ձեռք բերեց Ստավրոպոլի «Կավկազ»ը:

Երեւանի «Ուրարտու»ն երեւանյան փնջային մրցաշարից հետո գրավեց երկրորդ տեղը:

Մրցանակային 3-րդ տեղին արժանացավ Ալմա-Աթայի ԲՄԱ-2-ը:

Ըստ մրցակարգի «Ուրարտու»ն առաջին խմբի առաջնությունում նախավերջին տեղ գրաված Բիշքեկի «Դինամո»ի հետ անկումային խաղում վիճարկելու է առաջին խմբի ուղեգիրը:

Ալմա-Աթայի ԲՄԱ-2-ը նույն սկզբունքով մրցելու է առաջին խմբի առաջնությունում 10-րդ տեղը գրաված թիմի հետ:

Ահա երեւանյան փնջային մրցաշարի վերջին 3 տուրերի հանդիպումների արդյունքները.

ԲՄԱ-2- - «Լոկոմոտիվ»՝ 95:80
«Ուրարտու» - «Էքսավո»՝ 104:87
«Էքսավո» - «Լոկոմոտիվ»՝ 116:78
«Ուրարտու» - ԲՄԱ-2՝ 97:100
ԲՄԱ-2 - «Լոկոմոտիվ»՝ 107:81
«Ուրարտու» - «Էքսավո»՝ 104:86

Լուրերը պատրաստեցին՝ Ռ. Սսաղյանը, Գ. Մերիկյանը, Վ. Բոմաջյանը, Մ. Բեքիկյանը, Մ. Բաղդասարյանը

digitised by A.R.A.R.@

ՄԵՌԱԾ ՄԻ ԳՅՈՒՂԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Թել Ավիվում լույս տեսնող «Եդիոթ Ահարոնոթ» երեկոյան ամենօրյա թերթի 1989-ի հրապարակումներից մեկը նվիրված էր Իսրայելի տարածքում հիմնված եւ այնուհետեւ կործանված հայկական Շեյխ Բուրեյկ գյուղին: Հոդվածի հեղինակը Դավիթ Հայաւն է: Նկատի ունենալով, որ հոդվածը դեռեւս չի կորցրել իր հետաքրքրությունը, եւ մասն է կազմում հայկական սփյուռքի պատմության, որոշ կրճատումներով այն ներկայացնում ենք ընթերցողների ուշադրությանը:

Հայֆայից 25 կիլոմետր հարավ էյն Կարմել եւ Նեվե Ծամ կիբուցների միջեւ կարելի է տեսնել մի քանի լքված զինեգործարաններ. այն ամենը ինչ մնացել է հայկական գյուղից, որ գոյություն է ունեցել այստեղ 1927-ից 1979 թվականը: Շեյխ Բուրեյկը ճիշտ եւ ճիշտ նմանվում էր կոտորածներից առաջ Թուրքիայի նույնանուն հայկական գյուղին: Այժմ այնտեղ ցանկանում են հիմնել հնեաբանական այգին...

Անտոն Քաթրյանի համար, որ իրեն համարում է Իսրայելի քաղաքացի, անհասկանալի է իսրայելցիների վերաբերմունքը 1915-16 թվականների հայկական Աղետին, երբ թուրքերը կոտորել էին 1,5 միլիոն իր ցեղակիցներին: Նրան զարմացնում են քնքնի հաղորդումները այն մասին, թե ամերիկյան հրեաները հակադրվել են հայկական Աղետի զոհերի հիշատակի օր հաստատելուն: Մեր երկրում հայկական Աղետի վերջին վկան 87-ամյա Վ. Պզտիկյանն էր, որ մահացավ անցած տարի: Նրա մահն ազդարարեց Իսրայելի ոչ մեծ հայկական համայնքի (2 հազար մարդ) մի ամբողջ դարաշրջանի պատմության վերջը: 1915-16 թվականների ջարդերից հետո 1.5 միլիոն հայեր արտագաղթել են Ռուսաստան, 150 հազարը՝ Իրան, 800 հազարը՝ Լիբանան, Եգիպտոս եւ այլ մերձավորարեւելյան երկրներ *(1915-16 թթ. Ռուսաստան է անցել ոչ թե 1.5 մլն, այլ 250-300 հազար հայ, Իրան՝ 50 հազար, Սիրիա, Եգիպտոս եւ մերձավոր արեւելյան այլ երկրներ՝ 250 հազար հայ:- խմբ.)*, ուր նրանք հասել են Սիրիական անապատով. դա միակ ազատ ճանապարհն էր, որ թուրքերը թողել էին դժբախտ փախստականների համար: Մոտ 30 հազար փախստական հասել են մինչեւ *մանդատի տակ գտնվող Էրեց Իսրայել*՝ տեղավորվել Երուսաղեմում, Հայֆայում, Յաֆֆայում, Ծֆատում եւ Տվերիում: Տեղի հայկական համայնքի կյանքում շրջադարձային էր 1926 թվականը: Լիբանանցի Անտոն Համուդան, որ տիրում էր Հայֆայից հարավ ընկած մի քանի տասնյակ կիլոմետրերով ձգվող հսկա հողատարածքներին, որոշեց փնտրել բատրակների՝ ցորենի եւ եգիպտացորենի դաշտերում աշխատելու համար: *«Ընդհանուր առմամբ,- պատմում է Անտոն Քաթրյանը,- Համուդան համաձայնվեց վարձել հայերին, որոնք էլ շուտով Հայֆայից բերեցին իրենց կանանց եւ երեխաներին, քանզի ամեն օր ոտքով 25 կիլոմետր մինչեւ քաղաք գնալ-գալը հոգնեցուցիչ էր: Իսկ էշեր դեռ նրանք չունեին. դրանց համար դրամը չբավականացրեց»:* Այդպես առաջացավ Շեյխ Բուրեյկ գյուղը, որտեղ ապրում էին 20 ընտանիքներ այն 90-ից, որոնց օսմանյան իշխանությունները ինչ-որ ժամանակ վտարել էին Թուրքիայում գտնվող Լեդատիշ գյուղից: Շատերին ոգեւորում էր այն գաղափարը, թե Շեյխ Բուրեյկում կարելի կլինի ընդօրինակել սովորական կյանքի պատկերը: Գյուղացիների մեջ հաստատվել էին բարիդրացիական հարաբերություններ եւ, բացի այդ, համագյուղացիների մեծ մասը բարեկամական կապերի մեջ էին միմյանց հետ: Տները կառուցված էին քարից: Կարճ ասած, Շեյխ Բուրեյկն իր բոլոր մանրամասնություններով հիշեցնում էր հարազատ գյուղը: Եւ զարմանալի չէ, որ տեղի վերաբնակիչները հրաժարվեցին Հայֆայում անգլիական մանդատային իշխանությունների կողմից ընձեռված հարմարավետ բնակարաններից: Սկզբում նրանք մտադիր էին մինչեւ քաղաք վերադառնալը այդտեղ անցկացնել երկու տարի: Սակայն այդ երկու տարին ձգվեց տասնամյակներ...

38-ամյա Անտոն Քաթրյանի ավագ եղբայրը՝ 56-ամյա Սարգիսը, հաճույքով հիշում էր. *«Մենք արթնանում էինք լուսաբացին: Ամռանը, երբ շոգը անտանելի էր դառնում, դաշտում աշխատում էինք մինչեւ առավոտյան ժամը 10-ից 11-ը: Մի քանի ժամ հանգստանալուց հետո վերադառնում էինք դաշտ եւ աշխատում մինչեւ արեւի մայր մտնելը: Դրա փոխարեն ծնմանը հիմնում էինք տանը կամ մեկն մյուսին ձայն էինք գնում»:* Առաջին 20 տարին եւ-կամուտ ուղղակի չկար: Չէ՞ որ հողը պատկանում էր իրհանգանին, որն ամեն ամիս վճարում էր աննշան աշխատավարձ: Ընտանիքին հասնում էր մոտ 20 դոլար: *«Դժվարությունը մեզ համար կուլա փորձել բանիլ էր,- ասում է Սարգիս Քաթրյանը: - Հրաշքով մահից փրկվածներին ո՞ր մեկը կարող էր մտածել հարստանալու մասին»:* Նրանք իրենց ապրած սարսափներից հետո միայն խաղաղություն էին երազում: Երեկոները տանջալի աշխատանքից հետո հիշում էին հայրենի Հայաստանը, լսում ծերունիների պատմությունները: Երեխաները հաճախում էին գյուղի ծայրամասում գտնվող դպրոցը, այլ առարկաներից զատ սովորում նաեւ հայերեն եւ անգլերեն: 1948-ին հողատեր իրհանգանի Համուդան կորավ եւ այդպես էլ տեղացի հայերը չիմացան, թե նա կարողացա՞վ արդյոք այդ 400 դոլլարը ծախել կիբուցներին: Համենայն դեպս, հարեւան կիբուցների հողատերերը համաձայնեցին, որպեսզի հայերը աշխատեն այդ հողի վրա: 1955 թվականից երիտասարդությունն սկսեց աշխատանք փնտրել քաղաքներում, հատկապես Հայֆայում: Իսրայելի հայերի համար այդ գյուղը մի յուրահատուկ ազգային արգելանոց էր: Ու թեեւ Շեյխ Բուրեյկը հայերն անվանում էին իրենց «առողջարանը» եւ երեխաների հետ այդտեղ էին գալիս ամռանը, նաեւ օգնում գյուղացիներին, սակայն 1960 թվականին վերջնականապես դադարեցրեցին բոլոր տեսակի գյուղատնտեսական աշխատանքները: Մեղավո՞ր են արդյոք այդ «ինքնաոչնչացման» մեջ հարեւան հրեաները: Ոչ, ընդհակառակը: Գյուղի նախկին բնակիչները այսօր էլ երախտագիտությամբ են հիշում Նեվե Ծամ եւ Էյն Կարմել կիբուցնիկներին, որոնք երբեք էլ հայերից չպահանջեցին վերադարձնել հողը: *«Հողը մերը չէր, բայց մենք հիմնվեցինք այնտեղ եւ նա մեզ կերակրում էր: Կիբուցները օգնում էին մեզ, իսկ երբ նրանց միացրին ընդհանուր ջրամատակարարման համակարգին, ապա նրանք խողովակներ տեղադրեցին նաեւ մեր գյուղում»,-* պատմում է Անտոն Քաթրյանը: Բայց եւ այնպես, տեղի պայմաններն անկարելի էր համեմատել քաղաքային հարմարությունների հետ: Չկար էլեկտրականություն, թեեւ առանց դրա հայերը մի կերպ համակերպվում էին: Ոչ ոք չէր հավատում, թե Շեյխ Բուրեյկը կարող է 52 տարի գոյություն ունենալ: Գյուղը թողնելու որոշմանը նպաստեց նաեւ գլխավոր հողային վարչությունը, որը կտրականապես հրաժարվեց այդ հողը գրանցել գյուղացիների անունով:

Ու թեեւ 1970-ականների սկզբներին այստեղ սկսեցին կառուցել բետոնե տներ, բայց երիտասարդությունը շարունակում էր գնալ քաղաք: 1978-ին գյուղում մնացին 8 ընտանիք՝ այդ թվում Քաթրյաններն ու Լեփեջյանները: Անտոնն արտասվում էր, երբ 1978-ին բուլդոզերները սկսեցին քանդել տները. *«Դժվար էր նայել այդ տեսարանին, թեեւ մենք մեր կամքով թողեցինք Շեյխ Բուրեյկը: Դժվար է բաժանվել քո անցյալից»:* Այնուամենայնիվ, բնակարանային շինարարության նախարարությունը ընդառաջ գնալով հայերին՝ գյուղը լքած ընտանիքներին վարկ տվեց քաղաքներում բնակարաններ գնելու համար: Արամ Լեփեջյանն ու Անտոն Քաթրյանը հիշում են գյուղը եւ ափսոսանք ապրում, որ այլեւս չեն կարող վերադառնալ այնտեղ: Քաթրյանն ավելացնում է. *«Երբեմն մտածում եմ, թե ինչպես ի՞նչ ենք կորցրել՝ դժբախտ մի գյուղ, ուր մեր ծնողներն էին ապրում, ինչպես թուրքերի օրոք: Սակայն այնտեղ իշխող խաղաղ մթնոլորտը իրոք անհնար է մոռանալ: Այժմ մենք մեքենաներ ունենք: Իսկ նախկին գյուղից մի կիլոմետր այն կողմ նոր ճանապարհ է բացվել՝ Հայֆա-Թել Ավիվ: Միայն թե մեզ ի՞նչ»:* □

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔԻՑ

Եւ այս ժողովուրդը ջարդ տեսած, գերութիւն ապրած ու երկրաշարժի ենթարկուած է...

Կիրակի, ապրիլ 28, 1991, երեկոյեան ժամը 8-ին, Նյու Յորք քաղաքի ամենէն մեծ ու ծանօթ համերգասրահին՝ «Լինքըլն Սենթըրի Էյվըրի Ֆիշըր հոլ»ի մէջ, աւելի քան 2000 հանդիսականներու ներկայութեան ելոյթ ունեցաւ մայր հայրենիքի պատանիներու 70 հոգիանոց նուագախումբը, ղեկավարութեամբ երիտասարդ ու աշխոյժ խմբավար Յակոբ Լոգեանի:

Եօթանասուն պատանիներ, որոնցմէ շատեր օր մը առաջ միայն ժամաներ էին Նիւ Եորք, իրենց տաղանդով ու կատարելագործուած արուեստով ոչ միայն հմայեցին ունկնդիրները, այլեւ անոնց ներշնչեցին յոյսը վաղուան ու պայծառ ապագայի:

Կարելի չէր ունկնդրել այդ պատանիներուն համաչափ, ինքնավստահ եւ խմբավար Լոգեանի ճպոտին հնազանդ նուագը ու չըյուզուիլ, չավզուիլ: Հա՛յ եղէք ու ձեր աչքերը թող չարցունքոտին ի տես ոգեւորիչ տեսարանին, հսկայ բեմին վրայ՝ 70 հայ պատանիներ, 12-էն 19 տարեկան իրա՛ւ արուեստագէտներ, հպարտօր մղոններ ճամբորդած են մեր սրտերը լեցնելու համար հայու հպարտութեամբ եւ հայու պարծանքով, իսկ արուեստագէտներու ճաշակը յագեցնելու համար՝ համբաւաւոր երգահաններու գործերու բարձրորակ կատարողութեամբ:

Հայաստանի պատանիներու նուագախումբին առաջին եւ միակ ելոյթն էր Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Ծրագիրը կը բաղկանար Բարբըրի, Բեթհովէնի, Յարութիւնեանի, Հայդընի, Շթրաուսի եւ Խաչատրեանի գործերէն: Իսկ ծանօթ երգահան Ալեքսանդր Յարութիւնեանի երեւումը բեմին վրայ եւ դաշնամուրի նուագակցութիւնը՝ առաւել եւս խանդավառեց ներկաները: Երկարատեւ ծափողջոյնները կրկին ու կրկին անգամ բեմ հրաւիրեցին երգահանը, ինչպէս նաեւ քանիցս «սոփեթյին» նուագախումբը, որ յաւելեալ գործեր նուագէ:

Ձեռնարկը կազմակերպուած էր Հայց. Եկեղեցւոյն Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմին կողմէ, հոգեւոր առաջնորդ Խաժակ եպիսկոպոս Պարսամեանի նախագահութեամբ յատկապէս կազմուած յանձնախումբի մը գործակցութեամբ:

Օրուան բացման խօսքը կատարեց յանձնախումբի ատենապետ պրն. Գրեգըրի Փիթըրսըն, որ Նիւ Եորքէն հայազգի ծանօթ քաղաքագէտ մըն է: Ան մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց այն երկիրներու դեսպաններուն եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն, որոնք մեծապէս օգտակար հանդիսացան Հայաստանի 1988-ի մեծ երկրաշարժի «սեւ օրերուն»: Ըսաւ. «Մենք այսօր կը տօնախմբենք հայկական ոգիի յաղթանակը՝, երբ կը յիշատակենք Մեծ Եղեռնի 76-ամեակը»: Ձեռնարկը նուիրուած էր նաեւ առաջնորդարանին կողմէ հաստատուած «Վերածնունդի օր»ուան:

Համերգը, որ կը վայելէր պատւոյ ատենապետութիւնը եւ ներկայութիւնը միջեկեղեցական համայնքներու առաջնորդներու եւ կրօնական կազմակերպութիւններու նախագահներու եւ ներկայացուցիչներու, կը պատուուէր նաեւ ներկայութեամբը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մօտ 23 երկիրներու դեսպաններու եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու: Նիւ Յորք քաղաքի ամենէն տարածուն թերթերու եւ պատկերասփիւռի ամենէն կարեւոր կայաններու մեծ թիւով ծանօթ խօսնակներ ու թղթակիցներ ներկայ գտնուեցան եւ յաջորդ օր իրենց գնահատանքը արձանագրեցին:

Ներկայ էին նաեւ պատկերասփիւռի, շարժանկարի, օփերայի եւ թատրոնի հայ եւ օտար անուանի աստղեր ու արուեստագէտներ:

Մետրոպոլիտըն օփերայի ծանօթ աստղերէն Լուսին Ամարա, որ 1965 թուականին առաջին երգչուհին եղած է, որ Հայաստանի մէջ ելոյթ ունեցեր էր, եւ որ այս տարի կը տօնախմբէր 40-րդ տարեդարձը որպէս Մետրոպոլիտըն օփերայի գլխաւոր սոփրանօ, հետեւեալ արտայայտութիւնը ունեցաւ. «Իրապէս շատ տպաւորիչ էր: Նուագախումբը շատ լաւ էր, իսկ խմբավարը՝ սքանչելի: Բոլորին յաջողութիւն կը մաղթեմ եւ կը յուսամ, որ անոնք դարձեալ ելոյթ կ՛ունենան Միացեալ Նահանգներու մէջ: Պէտք է շնորհաւորենք Ամերիկայի հայոց առաջնորդարանը եւ մասնաւորաբար առաջնորդ Տ. Խաժակ եպս. Պարսամեանը, որ այս նուագախումբը Ամերիկա հրաւիրեցին: Մենք բոլորս ալ հպարտացանք: Փառաւոր օր մըն էր եւ փառաւոր համերգ մը»:

ՆՈՒՊԱՐ ԲԻՒՖԵԼԵԱՆ
Ապրիլ 28, Նիւ Յորք

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Հայաստանի արտադրությունները ծանոթացնելու համար 300 հայ զբոսաշրջիկներ ժամանեցին Կոստանդնուպոլիս

Խորհրդային *«Շոթա Ռուսթավելի»* զբոսանավով Հայաստանից Կոստանդնուպոլիս ժամանեցին ավելի քան 300 զբոսաշրջիկներ: Շրջագայությունը կազմակերպվել էր Հայաստանի կոոպերատիվների միության կողմից: Շատ պոլսահայեր զբոսանավի ժամանման պահին գնացել էին նավահանգիստ, դիմավորելու հյուրերին ու հետաքրքրվելու նրանցով: Զբոսաշրջիկների մեջ էին Հայաստանի մշակույթի ֆոնդին առընթեր «Վերնատուն» կազմակերպության չորս ներկայացուցիչներ՝ Սերգեյ Գալստյան, նըկարիչ Գրիգոր Թորոսյան, Վարդգես Եղիազարյան եւ Ալիանա Մուկուչյան, «Մունետիկի» խմբագիր Մհեր Դավոյանը, «Նոր Ալիքի» խմբագիր Ռ. Մավիսակալյանը, Թելման Տեր-Պետրոսյանը եւ շատ ուրիշներ:

Հյուրերը քաղաք ժամանելուց հետո ազատորեն շրջեցին տեսարժան վայրերը: Նրանց մի մասը գնաց Թոփգափուի թանգարան, իսկ մոտավորապես 40 հոգուց բաղկացած մի խումբ, մեծ մասամբ մտավորականներ ու արվեստագետներ, այցելեցին Հայոց պատրիարքարան եւ ապա ս. Փրկիչ հիվանդանոց: Պրն. Ալբերտ Հովհաննիսյանը պատրիարքին բացատրեց խմբի այցելության նպատակը: Երգչուհի Թամարա Հարությունյանը երգեց հայրապետական մաղթանքը: Խմբից մի մաս այցելեց նաեւ Ղալաթիայի ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցի, որտեղ մատուցվում էր պատարագ: Զբոսաշրջիկներից մի ուրիշ խմբակ էլ ավտոբուսով մեկնեց Ֆերիգյուղի եկեղեցին, ներկա լինելու ս. պատարագի:

Ուրբաթ, ապրիլ 19-ին, Մաչկայի տեխնիկական համալսարանի ցուցասրահում ու ամֆիթատրոնում շատ խանդավառ տեսարաններ պարզվեցին պոլսահայերի համար, որոնք եկել էին տեսնելու Հայաստանի կոոպերատիվների միության կողմից ցուցադրված զանազան ապրանքների ու արտադրությունների նմուշները: Ա. Հովհաննիսյանի եւ Կոստանդնուպոլսի ՏԵԻԿ առեւտրական հիմնարկության նախաձեռնությամբ եւ թուրք-խորհրդային Աշխատանքի խորհրդի գործունեության շրջանակներում իրագործված այս միջոցառումը նորություն էր հայերի համար: Դժբախտաբար առաջին այս փորձը իր հիմնական նպատակին չհասավ, որովհետեւ այցելությունը զուգադիպում էր Բայրամի օրերին եւ քաղաքը թվում էր անդամալուծված: Հայաստանից ժամանած խումբը նաեւ լավ չէր ուսումնասիրել տեղի պայմանները, ինչպես նաեւ չէր պատրաստվել այցելությանը: Նրանց բերած նմուշները գործնական լայն տարողություն չունեին, մեծ մասամբ անհատական ու ձեռքի աշխատանքի բնույթի էին եւ չէին կարող զոհացում տալ գործարար շրջանակներին: Ցուցասրահում դրվել էին բյուրեղյա ջահեր, փայտաքանդակներ, ժանյակավոր խաղալիքներ, ոսկեզօծ ու բանդակազարդ ժամացույցներ ու իրեղեններ: Ցուցահանդեսում մասնավոր տեղ ու ծանրություն ունեին Հայաստանի նկարիչների գործերը:

Ցուցահանդեսի պաշտոնական բացմանը ներկա էին թուրք-խորհրդային առեւտրական կցորդ Վ. Կոնդրատիեը, թուրք-խորհրդային աշխատանքի խորհրդի վարչության անդամ Փոլադ Սերդենգեչդին, նույն կազմակերպության անդամ Օմար Գյուրյունդեն: Կազմակերպիչների կողմից առավել խոսեց Ալլա Էրկյոնջանը: Ա. Հովհաննիսյանն ասաց, որ այս միջոցառումը տնտեսական հարաբերությունների հիմնաքարն է լինելու: Սերդենգեչդին ցավ հայտնեց, որ այս միջոցառումը զուգադիպում է Բայրամի արձակուրդներին: Նա տեղեկացրեց, թե թուրք-խորհրդային աշխատանքի խորհուրդը 180 անդամ ունի եւ Խ. Միության հետ գործառնությունները 1984-ից առ այսօր 150 միլիոն դոլլարից բարձրացել են երկու միլիարդի: Այս տարվանից նմանօրինակ խորհուրդներ են հիմնվելու խորհրդային այլ հանրապետություններում: Նա ցանկություն հայտնեց, որ այդպիսի խորհուրդ ստեղծվի նաեւ Երեւանում: Նրա այս խոսքերը ջերմ ծափահարությունների արժանացան: Սերդենգեչդին նաեւ ասաց, որ Թուրքիայում գործի մարդիկ առեւտուրը հայկական ծագում ունեցող հայրենակիցներից են սովորել: Նա ցանկություն հայտնեց, որպեսզի թրքական նման ցուցահանդես բացվի նաեւ Երեւանում: Վերջում տրվեց համերգ:

Քաղված «Մարմարա»-ից.
19 եւ 20 ապրիլ

digitised by A.R.A.R.@

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱԲԿԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ ՀԵՏ

Վերջերս Փարիզում էր գտնվում Հայաստանի հանրապետության Գերագույն խորհրդի փոխ-նախագահ Բաբկեն Արարքցյանը, տեղեկատվական լայն աշխատանք ծավալելով ֆրանսիական շրջանակներում Գետաշենի-Մարտունաշենի, ինչպես նաև Հայաստանի նկատմամբ Կրեմլ-Բաքու առանցքի ուժերի նախահարձակ քաղաքականությունը բացահայտելու ուղղությամբ:

ՀԱՐՑ.- Հայ ժողովուրդին արցախեան պոռթկումը, անկեղծութեան շրջանակին մէջ, առաջին ու լաւագոյն յենակը պիտի ըլլար գորբաչովեան վերակառուցումին: Ընդհակառակը, ուղղակիօրէն այդ անկեղծութեան յատկանիշը: Ընդառ ու զայրոյթներ գրգռեց, որովհետեւ առաջին քայլէն մերկացուց քաղաքական ճարպիկ բնճառութիւն մը: Մոսկուան չներեց այս յանդգնութիւնը եւ առիթ կը փնտռէ վրէժխնդրութեան: Այս բռնակալութեան մէջ հաւանօրէն կարելի չէ ըսել թէ Հայաստանի իշխանութեան համար անակնկալներ եղան Մարտունաշէնի, Գետաշէնի վերջին աւանօրեակի դէպքերը:

Պ.- Այս փորձը արդէն տեսել էինք Լիտվայի պարագայում ու հաշուել էինք կենտրոնի առաջիկայ քայլերը: Իսկ ապրիլի 3-ից տարբեր տուեալներ կային, որ պիտի սկսուի նոր ալիք Ադրբեջանում ապրող հայ բնակչութեան հանդէպ: Տարբեր գործողութիւններ էին տեղի ունենում զինուորականների կողմից Ղարաբաղում, Գետաշէնում, Մարտունաշէնում: Այս ամէնը յստակուեց, երբ յայտնի դարձաւ Մութալիբովի ապրիլի 16-ի գաղտնի խորհրդակցութիւնը, ուր հաւաքուել էին Ադրբեջանի ՊԱԿ-ի, ներքին գործերի, դատախազութեան ներկայացուցիչները, որոնք մշակեցին յստակ ծրագիր, որ հետեւեալ երկու պայմաններից մէկը պէտք է դնել Ադրբեջանի հայ բնակչութեան առաջ, կամ Ադրբեջանի օրէնքներին ենթարկուեն ու զինաթափուեն, որը բնականաբար կը բերէր բնաջնջման, կամ տեղահանուեն:

Այդ անում էին որպէս Ադրբեջանի «կայունացման» գործողութիւններ եւ Մութալիբովը պահանջում էր «Ղարաբաղ» եւ «Կռունկ» կոմիտէների ձերբակալումը, Ադրբեջանի ու Հայաստանի սահմանամերձ գօտում տեղադրումը 4-րդ բանակի 23-րդ զօրամասի, որը աւելի քան 60 տոկոսով ադրբեջանցիներով համալրուած է: Նա պահանջում էր նաեւ զինաթափման գործողութիւն Հայաստանում եւ պարետատներերի, յենման կէտերի կառուցում երկու հանրապետութիւնների սահմանի վրայ:

Այս բոլորի մասին տեղեկացուել էին Գորբաչովը, Ծազովը, Պուգոն, Կրիւչկովը եւ Մոսկուայի այլ բարձրաստիճան ղեկավարներ:

Հ.- **Մութալիբովի այս ծրագիրը արդեօք ի՞նչ արձագանգ ունեցաւ կեդրոնին կողմէ:**

Պ.- Այս ծրագիրը պէտք է գտնէր ու գտաւ Մոսկուայի հաւանութիւնը, քանի որ Ադրբեջանը Կովկասի միակ համաձայնավար հանրապետութիւնն է, միակն է որ համաձայնել է ստորագրել Միութենական պայմանագիրը եւ հետեւաբար Գորբաչովը, Մոսկուան պէտք է տուրք վճարէին նրա այդ դիրքորոշման համար:

Բացի դրանից պէտք է նշել, որ կան հակամութալիբովեան հզօր ուժեր Ադրբեջանում եւ դրանց դէմ պայքարելու, համաձայնավար վարչակարգը զօրացնելու համար միակ միջոցը հանդիսանում էր հակահայ խաղաքարտը:

Հ.- **Ուրեմն, ծրագիրը կիրարկութեան դրուեցաւ...:**

Պ.- Այո. առաջին քայլը որ արուեց, բնական է, պիտի արուէր ամենաթոյլ կէտում` Գետաշէնում ու Մարտունաշէնում: Այս նկատառումներով այդ վայրերի զօրքը փոխարինուեց Կիրովաբադից բերուած զօրքով: Այս հանգրուանին Հայաստանի Գերագոյն խորհրդի նախագահը ապրիլի 23-ի իր նամակով զգուշացրեց կենտրոնի իշխանութեանը, անհրաժեշտ նկատելով *«Գետաշէնից եւ Մարտունաշէնից անյապաղ դուրս բերել ադրբեջանական յատուկ ջոկատայիններին, Ադրբեջանի ներքին գործոց նախարարութեան տնօրինութեան ներքոյ գտնուող բոլոր սպառազէն կազմաւորումներին»*:

Նախորդ օրը Լ. Տէր-Պետրոսեանը պահանջել էր Գորբաչովի հետ հեռաձայնային տեսակցութիւն. նոյն օրը (ապրիլի 22) Գերագոյն խորհրդի նախագահութիւնը արտակարգ նստաշրջան հրաւիրեց ապրիլի 25-ի համար: Այդ օրը որոշուեց ստեղծել Գերագոյն խորհրդի յատուկ յանձնաժողով, արտակարգ լիազօրութիւններով մարմին:

Ոչ մի պատասխան չստացուեց, նոյնիսկ չյաջողուեց Գորբաչովի հետ հեռաձայնային խօսակցութիւն: Փորձ կատարուեց կապուել նաեւ Եղցինի հետ, որը հանքագործների մօտ լինելով, կարելի չեղաւ: Սահմանամերձ շրջաններում անընդհատ ընդհարումներ էին տեղի ունենում:

Ապրիլի 28-ին շատ ուժեղ եղան նրանք Երասխաւանում:

Ընդհարումների ընդհանրական բնոյթը միտում ունէր արդարացնել ներքին գործոց նախարարութեան կամ խորհրդային բանակի ուժերի միջամտութիւնը:

Ամսի 30-ին սկսուեցին Գետաշէնի իրադարձութիւնները, շրջափակելով Գետաշէնն ու Մարտունաշէնը:

Հ.- **Մոսկուան ի՞նչ բացատրութիւն կու տար, եթէ կու տար, այս զարգացումներուն:**

Պ.- Մինչ այդ Մոսկուան յայտարարել էր, թէ այդ վայրերում չկայ խաղաղ բնակչութիւն, այլ միայն ահաբեկիչներ: Մինչդեռ ապրիլի 25-ի դրութեամբ Գետաշէնն ունէր 2800 բնակիչ` 1300 տղամարդ եւ 1500 կին, որից 900-ը երեխայ եւ 800-ը` թոշակառու: Իսկ Մարտունաշէնը 315 բնակիչ 135 տղամարդ եւ 180 կին, 90 երեխայ, 45 թոշակառու:

Ապրիլի 30-ին զօրքը մտել էր Գետաշէն, գրաւել բարձունքները: Այդ լուրերը ստանալուց, մեր կառավարութիւնը կապեր ստեղծեց անձամբ Գորբաչովի հետ ու ղեկավարութեան: Այն ժամանակ մեզ յայտնեցին, որ ազգային անվտանգութեան նիստ էր տեղի ունենում Գորբաչովի նախագահութեամբ ու Գետաշէնի լուրերը նրան զեկուցել էին նիստի ընթացքում:

Հ.- **Նոյն օրը դուք մեկնեցաք Գետաշէն:**

Պ.- Ռազմական ուղղաթիռով մեկնեցի: Ամբողջովին ծուխ էր գիւղի վրայ, տասնեակ տներ ամբակոծուած էին ու հրդեհուած: Թոյլ չտրուեց մեզ վայրէջք կատարել, չնայած որ երկուստեք տեսնել աննդամբերք էլ էինք տանում: Նրանք մերժեցին կապ հաստատել իմ ու գիւղի բնակիչների միջեւ: Ուղղաթիռի վառելանիւթը վերջանում էր, ստիպուած ամբողջ բեռների հետ վերադարձանք Երեւան:

Երեկոյեան, անվտանգութեան խորհրդի նիստի աւարտից անմիջապէս յետոյ զանգուածային գրոհ սկսուեց Գետաշէնի ու Մարտունաշէնի վրայ, որի ընթացքում, ըստ մեր տուեալների, տուեցինք շուրջ երեք տասնեակ զոհեր ու բազմաթիւ վիրաւորներ: Թիւերը մօտաւոր են, որովհետեւ ոչ մէկ կապ չկար:

Նոյն օրը Գերագոյն խորհուրդը քննարկում էր այդ հարցերը, յաջորդ օրը նստաշրջանն ընդհատուեց, կազմուեց արտակարգ յանձնաժողովը, կառավարութեան, Գերագոյն խորհրդի նախագահութեան, քաղաքական բոլոր ուժերի ղեկավարների մասնակցութեամբ, յանձնաժողովին տրուեցին լիազօրութիւններ, որպէսզի արագ լուծուեն բոլոր հարցերը:

Մայիսի 1-ին, վերջապէս մեծ դժուարութեամբ թոյլտուութիւն ստացուեց ուղղաթիռներ ուղարկել Գետաշէն, սակայն եղանակի պատճառով չկարողացան վայրէջք կատարել եւ իջան Շահումեան: Բժիշկները փորձեցին մեքենաներով հասնել Գետաշէն, չթողեցին: Ուղղաթիռները վերադարձան Երեւան:

Հ.- **Վերջապէս Լ. Տէր-Պետրոսեան յաջողեցաւ խօսիլ Գորբաչովի հետ:**

Պ.- Միայն մայիսի 1-ին 10 րոպէ խօսեց, ներկայացրեց իրավիճակը եւ պահանջեց ձեզ արդէն ծանօթ երեք կէտերը:

Հ.- **Դէպքերու այս ամփոփ շարայարումէն ետք, որպէս անոնց մասնակից, ի՞նչ է քաղաքական մարդու ձեր մեկնաբանութիւնը այս բոլորին մասին:**

Պ.- Այս բոլորը չի կարող գնահատուել այլ կերպ, քան` պետական ահաբեկչութիւն Ադրբեջանի հայ բնակչութեան դէմ: Անշնայտ է որ կեդրոնը ուղիղ մասնակցութիւն ունի այս գործողութիւններին մէջ, քանի որ առաջին անգամ է որ տեղաբնակների հանդէպ նպատակով օգտագործուած ուժը խորհրդային բանակն է ու ներքին զօրքերը:

Հայաստանի Գերագոյն խորհրդի բազմաթիւ նախազգուշացումները այն մասին որ ստեղծուած *ստատուս քւօյի* խախտումը կարող է բերել շատ դժուար կացութեան, այսօր իրականացել են, երբ երկրի սահմանամերձ բոլոր շրջաններում տեղի են ունենում մեծ կամ փոքր ընդհարումներ:

Հ.- **Արդեօք այս մարտավարութիւնը Մութալիբովի համաձայնավար վարչաձեւը պահպանելու հետ չի՞ միտիր նաեւ քիրախ առնելու Հայաստանի իշխանութիւնը:**

Պ.- Անկասկած որ այստեղ բացի Մութալիբովի իշխանութիւնը պահպանելուց, ամէն ինչ ուղղուած է Հայաստանի իշխանութեան, որ վարում է անկախ քաղաքականութիւն: Այս բոլորը նպատակ ունեն ընդհուպ իշխանութեան տապալումը:

Հարցը նրանում է, որ այսօր Հայաստանը միարժէքօրէն հրաժարուելով մարտի 17-ի հանրաքուէից, յայտարարել է իրը` սեպտեմբերի 21-ին, այն նպատակով որ բացայայտի անկախութեան մասին ժողովրդի կարծիքը:

Հ.- **Այս տագնապալի շրջանին ի՞նչ պատկեր կը պարզէ երկրին ներսը:**

Պ.- Արդէն վաղուց յայտնի էր, որ Հայաստանում հնարաւոր չէ գտնել ներքին ուժեր, որոնք կարողանային ընդդիմանալ իշխանութեանը, չնայած, գոյութիւն ունեն ընդդիմախօս ուժեր: Եւ պարզ է որ կենտրոնը պէտք ունէր Արցախում, Գետաշէնում, Շահումեանում ստեղծելու այնպիսի իրավիճակ, որը ծանր կացութեան մէջ դնէր Հայաստանի իշխանութեանը:

Հ.- **Սփիւռքի դաշնակցական մամուլին մէջ կարդացինք «Ղարաբաղի ազատութեան մարտիկներ»ու յայտարարութիւն մը, որ կ'ըսուէր թէ վճռած են հարուածել Ղարաբաղի հայութեան կեանքը խռովող տարրերը, եւլն.: Այս յայտարարութիւնը դեր մը ունեցա՞ւ արդեօք վերջին զարգացումներուն մէջ:**

Պ.- Բոլորը յայտնում են, որ Արցախում, Գետաշէնում, Շահումեանում գործում են դրսից եկած զինեալ ուժեր, այդ պնդումը ամրապնդուեց մամուլի որոշ անհեթեթ յայտարարութիւններով:

Հ.- **Եւ Հայաստան ի՞նչ ուժերով կը յակազդէ յարձակումներուն:**

Պ.- Ինչպէս ասացի, Հայաստանի Հանրապետութիւնը յայտարարեց, որ ստեղծուած *ստատուս քւօյի* վիճակը խախտելու դէպքում չի հանդուրժի եւ կը դիմի ամենավճռական քայլերի: Այսօր ամէն ինչ արւում է Հայաստանի սահմանները ամրապնդելու համար: Բոլոր ուժերը ի գործ դրւում են սահմանների ապահովութեան համար, ե՛ւ ներքին նախարարութեան, ե՛ւ ՊԱԿ-ի ջոկատների մասնակցութեամբ. մենք համոզուած ենք որ ժողովուրդն էլ կարող է ոտքի կանգնել:

Հ.- **Ի՞նչ դեր կրնայ կատարել սփիւռքը:**

Պ.- Պէտք է նշել, որ այս ընթացքում համարեայ բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւնները միաձայնութեամբ նոյն տեսակէտը ունեն: Պէտք է կարողանալ նաեւ համաշխարհային կարծիքը սեւեռել այս հարցի շուրջը եւ այդ առումով յատկապէս մեծ գործ կարող է անել սփիւռքը:

Ե՛ւ Մոսկուայում, ե՛ւ Արեւմուտքում այդ աշխատանքը սկսուել է, ուր որ գտնւում են Հայաստանի ներկայացուցիչները:

Հ.- **Ինչպէ՞ս կ'արժեւորէք մղուած պայքարը:**

Պ.- Չնայած ունեցել ենք զոհեր, բայց իսկական հերոսամարտ եղաւ Գետաշէնում, ուր ժողովուրդը դիմադրեց անզամ բանակին: Մինչեւ այսօր դիմադրում էր խուժանին, այսօր ցոյց տուեց որ կը դիմադրի նաեւ բանակին, իր հողը պաշտպանելու համար:

Հարցազրոյցը վարեց ԱՐՓԻ ԹՈՌՈՅԵԱՆԸ
մայիս 4, 1991

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ...

Գետաշէնն ու Մարտունաշէնը աւերուած են, տեղահանուած` կոտորածէ փրկուած բնակչութեան մնացորդացը:

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան կը դիմէ Սովետական Միութեան Գերագոյն խորհուրդին` պահանջելով արտակարգ նստաշրջան, ստանալու համար Արցախի հարցին քաղաքական քննարկման մերժումը... Ապա, Գորբաչովի սա պատասխանը` կոտորածներու մասին`

«Հայկական կողմը վայն կը կոչէ տեղահանութիւն, իսկ միւս կողմը` կեդրոնական իշխանութիւններէն կը խնդրէ օգնել բնակչութեան հեռացման աշխատանքներուն...»:

Ամերիկայի պետական քարտուղարութիւնը «խորապէս մտահոգուած է «հայ-ադրբեջանական բախումներով», կը ցաւի մարդկային կորուստներուն համար եւ կը թելադրէ «երկխօսութիւն» Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ: Շնորհակալ ենք: Միայն պէտք է յիշեցնել, թէ Այազ Մութալիբով մերժած է բանակցութեան սեղանին նստիլ` Հայաստանի նախագահին հետ:

Ցաւցնող է պետական քարտուղարութեան փոխբանբեր Ռիչըրդ Բուշըրի պատասխանը.

«Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի ընդհանուր կացութեան, կը խորհիմ, թէ պէտք է սկսիմ յայտնելով, որ մենք հոն գետնի վրայ մարդ չունինք, առաջին կարգի տեղեկութիւն չունինք շրջանէն, հետեւաբար, չեմ կրնար հաստատել սովետական վօրքերու յստակ նպատակները, կամ` թէ իսկապէս ի՞նչ կ'ընեն հոն:» Եւայլն, եւայլն...

Լրտես արբանեակները մեկի համար չեն...

Անցեալ տարուան օգոստոս 23-ի Հռչակագիրով վարդագոյն յոյսերու ժամանակները վաղուց անցած են եւ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւնները կը դիմագրաւեն ոչ միայն կեդրոնական իշխանութեան գրոհները, այլեւ ներքին պառակտումի որդերը սկսած են հասնիլ մեր բջիջներուն, ներքնապէս մեկ հիւծելու համար:

Հայրենի իշխանութիւնները վատաբանելու, ստորագնահատելու, վարկաբեկելու ռազմավարութիւնը ինչո՞վ կրնար նպաստել հայրենիքի վերականգնումի աշխատանքներուն, բացի բաժան-բաժան ընելէ շարքերը, տկարացնելէ դիմադրականութեան ոգին եւ գետին պատրաստելու յեղաշրջման մը...: Իշխանութեան հասնի՞լ է մեր գերագոյն նպատակը, երբ ահագնացած հարցերու լուծման օժանդակելու փոխարէն ներքին նոր բարդութիւններ կը ստեղծենք իշխանութեան առջեւ: Այսօրուան հրամայականը մեկմէ կը պահանջէ ոչ թէ վարկաբեկումը հայրենի իշխանութեան` երբ թշնամին դրան սեմին է, այլ ամրապնդումը ներքին միասնականութեան: Իսկ ի՞նչ ըրին ոմանք: Մէկ Բաքուի, մէկ Անկարայի վրայ «գրաւ դրած»ի ամբաստանութեան տակ առին Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդն ու անոր նախագահը` Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը, եւ մէկ ալ հայրենի իշխանութիւնները ներկայացուցին Արցախի հարցը ուրացող-մոռացողներ...

Ո՞վ է այսօր Արցախի դատին պաշտպանը: Լեւոն Տէր-Պետրոսեա՞նը, թէ անոնք` որոնք Գետաշէնի ու Մարտունաշէնի ինքնապաշտպանութեան մարտերը կը փորձեն կուսակցականացնել, ուռուցիկ յայտարարութիւններով, թշնամիին առիթ տալով փաստարկելու, թէ... խռովարարներ կը միջամտեն մեր ներքին գործերուն: Ե՞րբ պիտի քաղաքական հասունութիւնը ունենանք, ազգային գերագոյն եւ հեռակայ նպատակները վեր դասելու կուսակցական այսօրուան շահերէն եւ նեղը չդնելու արդէն իսկ նեղ կացութեան մատնուած Հայաստանի իշխանութիւնները: Տակաւին չչորցած մեր սուրբ հերոսներուն արիւնը, արդէն կը յոխորտանք անոնց կուսակցական պատկանելիութեամբ մինչ անոնց նահատակութիւնը ԱԶԳԱՅԻՆ նահատակութիւն մըն է եւ հոդ ալ է մեծութիւնը:

Հայրենի իշխանութիւնները, գիտակցելով ներկայ իրավիճակի բարդութեան եւ Հայաստանի ապրուն պայմաններուն, կը փորձեն խոհեմ եւ իմաստուն քաղաքականութեամբ մը առճակատման հաւանականութիւնները մեղմել, մինչ ոմանք սնապարծ յոխորտանքով մը արար աշխարհին առջեւ կը կատարեն վնասակար արտայայտութիւններ: Որքան իրաւացի է փոխնախագահ Բաբկէն Արարքցեան, երբ Փարիզի մէջ այդ յոխորտանքները կ'որակէ «անհեթեթ յայտարարութիւններ»:

Լալու եւ ողբալու համար կրնայ ուշ ըլլալ, երբ արտաքին եւ ներքին ճնշումներու տակ տապալի այս իշխանութիւնն ալ, մինչ գալիքին սեւ ուրուականն է որ կ'երեւի հորիզոնին վրայ:

Եթէ չենք ուզեր արժանանալ պատմութեան անէծքին, թող միանան ազգային շարքերը գերագոյն այս իշխանութեան շուրջ, այլապէս, անկախութեան գործընթացը մտած պիտի ըլլայ մութ փապուղիէ մը ներս, երկար ատեն դուրս չգալու համար...

ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
«Նոր Օր», շաբաթ, 11 մայիս 1991

digitised by A.R.A.R.@

Իրանի իսլամական հանրապետության խորհրդարանի հայ պատգամավորի աթոռը Լիոն հինգին Աշխանակալից իրադարձություն էր: Արտավազդ Բաղումյանը իր վրա է վերցրել հայ համայնքը Իրանի խորհրդարանում ներկայացնելու փափուկ առաքելությունը, մի երկրում, ուր Շահի տապալումից և իմամ Խոմեյնիի իշխանության գալուց ի վեր հաստատված իսլամական կրոնական եռանդը կարծես թե անհարիր է այլ դավանանքները հանդուրժելու հետ:

Բաղումյանը պատգամավոր է ընտրվել 30 տարեկանում, բուռն հանգամանքներում: Իրանի Գերագույն խորհուրդը չեղյալ է հայտարարել 1984 թ. ապրիլի նրա ընտրությունը, սակայն նա հնազանդվում, նույն տարվա սեպտեմբերի 14-ին, կարողացավ վերահաստատել պատգամավորի իր աթոռը, հաջորդելով լիազորությունները վայր դրած մի այլ հայ պատգամավորի՝ Հրաչ Խաչատրյանին: Բաղումյանը 1988թ. ապրիլի 10-ին կրկին հաղթականորեն վերընտրվեց խորհրդարանում:

Բաղումյանը սերում է Իրանի հայկական գերդաստանից, որը դարեր առաջ, 1604թ., Շահ Աբբասը գաղթեցրել էր Նախիջևանից Սպահան: Արտավազդը ծնվել, սովորել ու ապրում է Սպահանում: Նա ամուսնացած է, խորհրդարանի Նավթի և ֆինանսների, բյուջեի վերաանվորության հանձնաժողովի անդամ, որը երանից խլում է ժամանակի մեծ մասը: Զբաղված դրանով, Արտավազդը այսպես չի անում իր համայնքակիցներին՝ քանի չխեղդվել պաշտպանելու հայկական հաստատությունների ու մշակույթը:

Իրանին սահմանակից Հայաստանի խնդիրները նրան խորապես հուզում են: Նա աշխատում է նաև մի հատուկ հանձնաժողովում, որ խնդրո առարկա է դարձրել առևտրական կապեր հաստատել Հայաստանի և Իրանի միջև: Իրանին հնարավոր է հայկական պղինձն ու քիմիական որոշ արտադրանքներ, որ կարելի է փոխանակել իրանյան սպառողական ապրանքների և այլ արտադրանքների: Բաղումյանը նախատեսում է աշխարհի այնպիսի Հայաստան, ուր իր ծրագրերը առավել կընդլայնվեն և ինքը կկարողանա օժանդակել, որ շատ հայեր, կապեր հաստատելով Իրանի հետ, տնտեսական կանգնեն և դուրս գան մեկուսացումից:

-Մոցի շրջանում, ավելի ճշգրիտ, Իրանում կա խոշոր և կարևոր հայկական համայնք: Որո՞նք են, ըստ ձեզ, շրջանն ընդգրկած վերջին պատերազմի հետևանքները:

- Ինչպես նշեցիք, հայերը Արաբ-պարսկական ծոցի շրջանում առավել շատ են Իրանում: Հայեր կան նաև Իրաքում, Քուվեյթում և Արաբական Միացյալ էմիրություններում: Փաստ է, որ Քուվեյթում հաստատված բոլոր հայերը տուժեցին պատերազմից, նրանց մեծ մասն ըն-

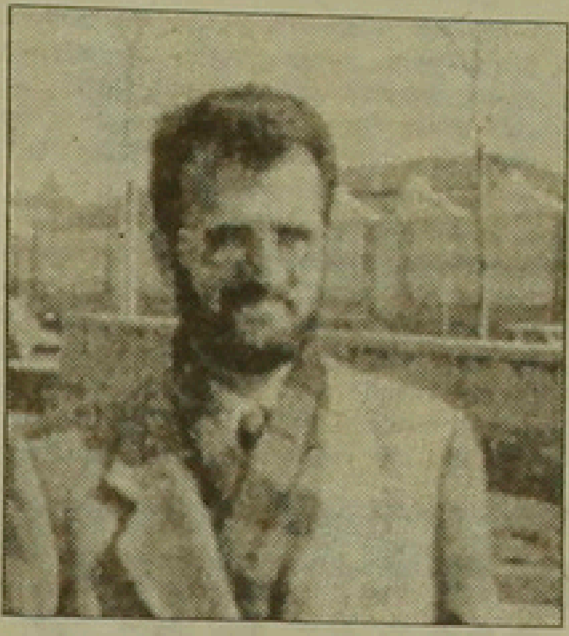

ԱՐՏԱՎԱԶԴ ԲԱՂՈՒՄՅԱՆ,
Իրանի խորհրդարանի անդամ.

«400 տարուց ի վեր ջանում ենք պահպանել մեր ազգային ինքնությունը»

տիպված եղավ լքել Էմիրաթը: Իրաքում գաղութահայ կյանքը զգալի տեղապտույտ ապրեց Իրանի հետ կոնֆլիկտի շրջանում: Այսօր մենք ճիշտ տեղեկություններ չունենք, թե պատերազմն ինչքան վնասներ է հասցրել իրաքահայերին:

- Մոցի պատերազմը ստիպե՞լ է Իրաքի և Քուվեյթի հայերին փախչել Իրան: Եթե այդպես է, հայ փախստականներին ինչպե՞ս դիմավորեցին Իրանում:

- Ինչքան գիտեմ, իրաքահայերը չեն լքել երկիրը, բացառությամբ գուցե նրանց մի մասի, ովքեր ապրում էին Իրաքի հյուսիսում, այն շրջաններում, ուր պայթեց քրդական ապստամբությունը: Հակառակը՝ Քուվեյթի հայերը, մանավանդ վերջին տարիներին Էմիրաթում հաստատված իրանահայերը, ապաստանեցին Իրանում: Սրանք ջերմ ընդունելության արժանացան, առավել ևս, որ միացան Իրանում մնացած իրենց հարազատներին: Սա վերաբերում է նաև Մոցի պատերազմի մնացյալ փախստականներին, որոնք Իրանում տեղավորվելու համար ոչ մի դժվարության չհանդիպեցին (*հարցազրույցը կայացել է դեպի Թուրքիա և Իրան քրդերի զանգվածային փախուստից առաջ*):

- Դուք անձամբ հանդիպե՞լ եք Քուվեյթից փախած հայերի: Հայ համայնքը ի՞նչ արեց նրանց օգնելու համար:

- Ես առիթ եմ ունեցել հանդիպելու նրանցից ոմանց հետ և հնարավոր ամեն ինչ արել հեշտացնելու համար նրանց տեղավորումը: Քուվեյթի հայերը առավել նպաստավոր վիճակի մեջ էին, քանի որ շատ դեպքերում նրանք ազգականներ ունեին Իրանում: Հայ պատգամավորների ձեռնարկած պաշտոնական քայլերն ի նպաստ քուվեյթահայերի ամեն կերպ աջակցություն էին գտնում Իրանի կառավարության կողմից:

- Այստեղ, Ֆրանսիայում, դժվար է պատկերացում կազմել Իրանի նման իսլամական կրոնական ուղղվածության երկրի գաղութահայ կյանքի մասին: Ինչպիսի՞ն է այն, ի՞նչ դժվարությունների են հանդիպում գաղութահայերը:

- Իրանում գործող Սահմանադրությունը բավականին լայն իրավունքներ է վերապահում փոքրամասնություններին: Այն երաշխավորում է խղճի ազատությունը: Ըստ Իրանի սահմանադրության, փոքրամասնությունների մայրենի լեզվի ուսուցմանը զուգահեռ կարևոր առարկաները ուսուցանվում են պարսկերենով: Չնայած Իրանին Իրաքի կողմից պարտադրված պատերազմին, գաղութահայ կյանքը այդ ութ տարիներին կանգ չառավ, հակառակ որ պատերազմին հատուկ դժվարություններ ի հայտ եկան: Սակայն դրությունն ավելի բարվոք է դառնում, մանավանդ Հեղափոխական Գերագույն խորհրդի մի ամիս առաջ պատրաստած օրենքի նախագծից հետո, որ ընդգրկում է փոքրամասնությունների դպրոցական ուսուցումը և կրոնը: Այսպես, Թեհրանում այն կարճ ժամկետում կկարգավորվի, այլ շրջաններում, ասենք՝ Սպահանում, դե ֆակտո ուսուցման ազատությունը առավել լայն է՝ շաբաթական տասը ժամ: Ընդհանրապես, իրանահայ համայնքը հարգված է: Մշակութային, կրոնական և համարակական առումով մենք ոչ մի ճնշման չենք ենթարկվում, ինչպես ձեզ է թվում: Վերջին տարիներին մեր համայնքը նույնիսկ ազգային զարթոնք է ապրում, համայնքային կյանքը ավելի աշխույժ է դարձել տիրույթի այն համայնքների համեմատությամբ, ուր ես առիթ եմ ունեցել այցելելու:

- Որո՞նք են այն երաշխիքները, որ հնարավորություն կտան պահպանելու հայկական ինքնությունը:

- Իրանահայ համայնքը չորս դարյա պատմություն ունի: Այդ հնությունը բավարար ապացույց է, որ լեզվի և կրոնի տարբերությունը այստեղ ավելի շատ հարգանք է հարուցում, քան թշնամանք: Սա ինքնին երաշխիք է: Համայնքային մեր բոլոր կառույցները ջանում են հարստացնել մեր մշակույթը այս չորս հարյուր տարվա ընթացքում: Այսօր դրանք երաշխիքն են մեր ազգային ինքնության պահպանման:

- Իսկ քաղաքական առումո՞վ:

- Իրանահայ գաղութը միշտ էլ գործուն դեր է խաղացել Իրանի առաջադիմական շարժումներում, ինչպես 70 տարի առաջ, «Նոր սահմանադրություն» ընդունելիս, այնպես էլ 1979-ին, իսլամական հեղափոխության ընթացքում, երբ մասնակցում էր ժողովրդական հավաքներին: «Ալիք» օրաթերթը և հայ պաշտոնյաները պաշտպանում էին գործադուլը. Իրան-Իրաք պատերազմի ժամանակ հայերը կատարեցին իրենց քաղաքացիական պարտքը սահմանները պաշտպանելիս: Ինչ վերաբերում է Հայ Դատին, ամեն տարի մենք նշում ենք ապրիլի 24-ը և մայիսի 28-ը՝ անկախության օրը: Կարող ենք ասել, որ հայ քաղաքական միտքը հարատևել է մեր միությունների միջոցով:

- Ի՞նչ դեր են խաղացել Իրանի խորհրդարանի երկու հայ պատգամավորները ցեղասպանությունը ճանաչել տալու, ընդհանրապես Հայ Դատին ի նպաստ գործելու մեջ:

- Ապրիլի 24-ը նշելիս մենք ավանդական գրույցներ ենք ունենում Իրանի իշխանությունների հետ: Մենք խոսք ենք վերցնում իսլամական խորհրդարանում: Ծառը ուղիղ կերպով սփռվում է ազգային ռադիոյով: Այնտեղ հիշվում են 1915ի ցեղասպանության դրդապատճառները, տարածքային պահանջները և հայերի դրությունն ամբողջ աշխարհում:

Հարցազրույցը վարեցին՝
ԱՐՓԻԿ ՊՈՌԱՎՅԱՆԸ
և ԷԴՈՒԱՐԴ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԸ
«Կամք», 19 ապրիլ 1991, Փարիզ

ԱԴԱՄ ՄԻԽՆԻԿ.

«Ես ողբում եմ կոմունիզմը»

«Լիտերատուրնայա գազետան» այս ապրիլի 24-ի համարում տպագրել է մեկնաբան Ե. Դոմնիչևայի զրույցը հայտնի հրապարակախոս, «Գազետա վիբորչա»-ի գլխավոր խմբագիր, Լեհաստանի սեյմի պատգամավոր Ադամ Միխնիկի հետ: Ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում այդ զրույցի առավել հետաքրքիր հատվածները:

-Ադամ, այսօր հաճախ են խոսում այն մասին, թե մենք ազգային հեղաշրջման չենք ենք կամ էլ արտակարգ իրադրության: Լեհաստանն արդեն անցել է այդ ուղին: Ինչպիսի՞ն էր այն ձեզ մոտ և այլ ելք կա՞ր:

- Ես կարծում եմ, որ յուրաքանչյուր իրավիճակից դուրս գալու ելք կա: Ամենը կախված է այն գնից, որ վճարել ենք: Այն, ինչ տեղի ունեցավ Լեհաստանում, ոչ միայն կոմունիստների, այլև «Սոլիդարնոստի» և դեմոկրատների մեղքն էր: Ես էլ եմ ինձ պատասխանատու զգում կատարվածի համար:

- Ադամ, բայց չէ՞ որ և «Սոլիդարնոստը», և բոլոր դեմոկրատական շարժումներն այն ժամանակ էլ՝ 1981-ին,. նույնպես, ինչպես մենք այսօր, նախազգում էին, որ սպասվում է դիկտատուրա: Եվ ոչինչ չկարողացան հակադրել դրան:

- Դրա համար էլ ասում եմ, որ հարկավոր էր խելացի գործել: Իսկ այն ժամանակ, դա նշանակում էր գնալ փոխզիջման, որը երբեք էլ տանձնառություն չէր լինի կոմունիստական ապարատի առջև:

- Դուք կարծում եք, թե միզանում դեռևս հնարավո՞ր է փոխհամաձայնությո՞ւն գալ:

- Այո՛, դեմոկրատների և կոմկուսակցության բարենորոգչական թևի միջև: Ես շնորհակալ եմ Եղցինից Կուպալի և կոալիցիոն կառավարության վերաբերյալ նրա արտահայտած մտքերի համար: Այդ հռչակագիրը ցույց է տալիս փոխզիջման գնալու նրա պատրաստակամությունը: Հուսով եմ, որ ԽՄԿԿ Կենտկոմում և Գորբաչովի շրջապատում կգտնվեն մարդիկ, որոնք կնստեն «կլոր սեղանի» շուրջ: Այլ բան չի տրված: Ինչու՞: Որովհետև Լեհաստանում ազգային դրությունը վերջ չտվեց ընդդիմությանը կամ դեմոկրատական «Սոլիդարնոստի»ն: Ավելի շատ դա կոմունիստների պաշտպանությունն էր:

- Օգնեցի՞ն Լեհաստանին վեց ռազմականացված տարիները...

- Դրանք, ըստ էության, դեն նետված տարիներ էին... Սարսափելի լճացման և ճնշումների տարիներ...

- Տնտեսության և հասարակության կայունացում տեղի չունեցա՞վ:

- Բացարձակապես: Դա գերեզման էր: Իսկ Ռուսաստանն արդեն վերակենդանացել է: Ստալինյան տիպի մեծ տեռորն արդեն անհնար է:

- Մենք նույնպես համոզված ենք, սակայն այն կարող է մեզ մոտ այլ ձևերով արտահայտվել:

- Անհնար է: Լեհաստանում ռազմական դրությունը կյանքի դեմ ուղղված ոճիրն էր, կյանքի բոլոր կանոնների դեմ: Այդպես էլ Ռուսաստանում: Դա միայն ողբերգություն կլինի ժողովրդի համար: Ոչ մեկը և ոչ ոք չի պաշտպանի ո՛չ կոմունիստներին, ո՛չ նոմենկլատուրային: Դա կլինի նոր լճացում, իսկ հետո, նոր ալիքի ժամանակ, քաղաքական պայքարին կըմիանան նոր մարդիկ: Ոչ այնպիսիք, ինչպես Պոպովը, Աֆանասիևը, Ստանկևիչը: Ոչ այդքան փափուկ: Կգան հակակոմունիստական, դաժան բոլշևիկները: Եվ ընկեր ապարատչիկները կհասկանան, որ իրենք պարտվեցին, որովհետև չցանկացան փոխզիջման գնալ: Բայց արդեն ուշ կլինի: Ես շատ լավ անձնական հարաբերությունների մեջ եմ մեր նախկին պրեզիդենտ Վոյցեխ Ծարուզելսկու հետ: Մի օր նա ինձ ասաց. «Իմ կյանքի ամենամեծ սխալն այն էր, որ ես կարծում էի, թե այնպիսի մարդիկ, ինչպիսին «Սոլիդարնոստ»-ից դեմոկրատ Ծացեկ Կուրոնն է, սատանաներ են: Եվ մեր միջև, այնժամ, երբ պետք էր, զրույց չկայացավ»: Ես մեծ հույսեր եմ կապում, որ ԽՄԿԿ առաջնորդները, հատկապես Միխայիլ Գորբաչովը, լեհական փորձից դասեր կքաղեն, կկարողանան հետևություններ անել: Պետք է փոխզիջման գնալ այսօր, այլապես վաղը իշխանության գլուխ կգան ուժեր, որոնք նույն ծառից կկախեն և՛ Գորբաչովին, Եղցինին, Պոպովին և՛, ասենք, Իսկանդերին: Կա այսպիսի հակաամբողջատիրական սինդրոմ՝ վայրի ատելություն կոմունիզմի նկատմամբ:

- Ադամ, կարծիք կա, թե ավելի հեշտ է գտնվել ընդդիմության մեջ, իսկ ավելի դժվար՝ պատասխանատվություն վերցնել:

- Այո, մեր՝ նախկին այլախոհներիս մեջ ինչ-որ պատասխանատվության երկյուղի նման մի բան կա: Երևի դա նրանից է, որ պատասխանատվությունը նաև իշխանություն է և ինչ-որ տեղ կախվածություն: Հավելի համար էլ դա ամենասարսափելին է: Մի օր նա ինձ ասաց. «Ադամ, ինչպես եմ քեզ նախանձում, դու անկախ մտավորական ես»:

- Բայց ինչ-որ մեկը պետք է վերցնի այդ պատասխանատվությունն իր վրա:

- Մարդկայնորեն ասած, մեր՝ ընդդիմադիրներիս մոտ կար այսպիսի բարոյական հիմք՝ մենք քաղաքագետներ (պոլիտիկան) չենք, այլ ազնիվ մարդիկ: Մի քիչ էլ նաև խիզախ: Կոմունիզմի ժամանակ դա այդքան էլ հեշտ չէր: Ես շատ եմ բանտ նստել: Վերջին անգամ՝ 6 տարի: Հետևում են մնացել ընդդիմության 25 տարիները: Բայց այժմ իմ մեջ էլ վախ կա: Ես պառլամենտի պատգամավոր եմ: Ես գլխավոր խմբագիր եմ: Ես համարյա նոմենկլատուրային անձ եմ և իշխանության հետ գործ ունեմ: Եվ այժմ, եթե քաղաքականությունը ճիշտ է, պետք է աջակցել: Եվ ես աջակցում էի Մազովեցկու կառավարությանը, մաքուր խղճով, քանի որ լրիվ համոզված էի, որ նրա քաղաքականությունը ճիշտ է: Բայց որքան դժվար է գնալ հանքափորների մոտ և ասել, թե գների բարձրացումն անհրաժեշտ է, թե այլ ճանապարհ չկա: Ողջ կյանքում ես նրանց ասում էի այն, ինչ մարդիկ սիրում էին լսել, թե ինչ-որ մեկն է մեղավոր բոլոր այս դժբախտությունների համար: Իսկ հիմա պետք է խոստովանել, որ մենք բոլորս ենք մեղավոր: Լեհական մի ասացվածք կա. լեռը խելոքանում է պարտվելուց հետո: Իսկն իմ մասին է ասված...

- Փաստորեն, կյանքում ամենադժվարը իշխանության փորձությունն է...

- Անկասկած: Ռուս ընկերներիցս մեկը՝ հայտնի գրող, մտերիմ մի խոսակցության ժամանակ ասաց. «Ես այն նույն սերնդից եմ, որից է և Գորբաչովը: Մեր պատմական դերը պետք է լիներ բարենորոգել այս վայրենի համակարգը: Բայց նորը կառուցել մեր սերունդն այլևս անկարող է»: Նա ճիշտ է: Իսկ Գորբաչովը Մինսկում ասում է, թե նվիրված է կոմունիզմին, և միաժամանակ հավաստիացնում, թե առաջադեմ հայացքների տեր մարդ է: Ինչպե՞ս կարելի է նվիրված լինել մի բանի, որը չկա և չի եղել, ու նաև ինքն իրեն առաջադեմ համարել:

Այժմ պետք է կառուցել նոր համակարգ: Իմ տիպի մարդիկ՝ այլախոհները, կարող են ամենաշատը օգնել այդ համակարգը կառուցելուն, գտնվելով, ինչ-որ իմաստով, բարոյական ընդդիմության մեջ: Օրինակ, դիկտատուրայի դեմ: □

digitised by A.R.A.R.@

Միացյալ Նահանգներում անգլերենով լույս տեսնող *«Հայկական միջազգային ամսագիրը»* իր մարտյան համարում վեր է հանում Հայաստանում գործող համատեղ ձեռնարկությունների բնագավառում ծագող կնճռոտ խնդիրները, որ հետեւանք են Խ. Միության ներսում առկա տնտեսական եւ քաղաքական քաոսի:

Այս գործը կնճռոտ խնդիրներ դիմագրավելու, կրքոտ նվիրվածության եւ կարողության խնդիր է, որը, շարունակելու դեպքում, անպայման հաջողություն կբերի: Համատեղ ձեռնարկություններն այժմ կախարդական հատկություններ են ձեռք բերել, խոստանալով Հայաստանի քայքայված տնտեսությունը վերածելու «ոսկեբեր հանքի»:

Ճիշտ է, նպատակը պարզ գործարք անելն է, սակայն խնդիրն այդ գործարքի համար ամուր հիմքեր ստեղծելն է: Ինչպե՞ս կարելի է կապիտալիստական կյանքին բնորոշ տարրեր ներդնել վարչահրամանային համակարգով հագեցած տնտեսության մեջ:

Հայաստանի պարագայում օտար ներդրումների բարերար ազդեցությունն ակնհայտ է: Այդ ներդրումներն անկասկած իրենց հետ բերելու են արդիական մեքենաներ, նոր աշխատատեղեր, ձեռնահասություն, նյութական բարիքների ստեղծում, հետեւաբար՝ նաեւ կենսամակարդակի բարձրացում: Ինչքան շատ երկրների հետ արտաքին հարաբերություններ մշակվեն, այնքան ամուր հիմքերի վրա է դրվելու Հայաստանի անկախությունը:

Մի փոքր համբերություն, ջանասիրություն եւ գործիմացություն. ահա Հայաստանում համատեղ ձեռնարկություններ ստեղծելու հաջողության գաղտնիքը.

Կառավարությունն ինքն էլ գիտակցում է, որ ելք չունի, եթե ցանկանում է հարատեւել եւ խուսափել խորհրդային քայքայված տնտեսության ծանր բեռը կրելուց:

Այնուամենայնիվ, արտասահմանյան ձեռնարկատերերի համար ի՞նչն է այստեղ գրավիչը: Նախ՝ համեմատաբար էժան աշխատուժը եւ շահութաբեր գործարքի կնքումը, ապա՝ նոր շուկայի ստեղծումը Հայաստանում, որն իր հերթին հետագայում կարող է դուռ բացել դեպի նորանոր շուկաներ՝ ամբողջ Խ. Միությունում: Արտերկրի հայության համար կա եւս մի հանգամանք, որը խթանիչ ուժ է հանդիսանում: Դա հայրենիքին օժանդակելու ցանկությունն է:

Սակայն պրոբլեմներն այնքան շատ են, որ գլխապտույտ կարող են առաջացնել: Ռուբլին ոչ մի արժեք չունի դրսում, ներսում էլ նրա արժեքը միհիթարական չէ: Նահանգների հետ հեռախոսային կապ հաստատելու քսան փորձից միայն մեկն է հաջողվում իրականացնել: Իսկ ապրանքների փոխադրումը կարող է իսկական փորձություն դառնալ նույնիսկ ամենաճկուն մտքի տեր մարդու համար: Եւ վերջապես, որոշում կայացնող անձին գտնելը կարող է հավասարակշռությունից հանել ցանկացած

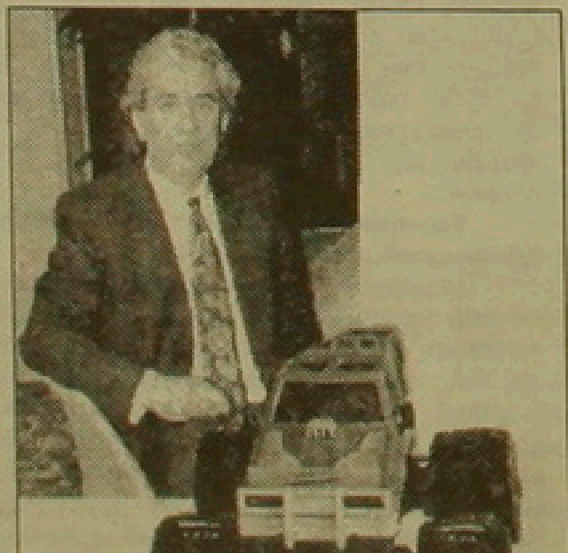

«ԱՐՄԵՆԹՈՅ»-ի տնօրեն Ռուբեն Թերզյան

մարդու:

Նշված խնդիրներից մի մասն առավել հեշտ լուծելի են: Այսպես, օրինակ, հեռախոսային կապերի հաստատումը Հայաստանի, Ամերիկայի եւ Ֆրանսիայի միջեւ կարգավորվելու են, երբ հունիսին AT&T գործակալության նոր արբանյակային համակարգը սկսի Հայաստանում գործարկել 180 միջազգային եւ 500 ներքին հեռախոսագծեր: Դրա ազդեցությունը գործարար շրջանակների վրա, ինչ խոսք, մեծ է լի-

ները.

- Չիկագոյում տեղադրված **ԱՐՄԵՆԹՈՅ** ընկերությունը, որն այս տարի ակնկալում է 55 միլիոն ռուբլու արտադրանք տալ, եւ, որը վերջերս միայն 800 հազար դոլլարի պատվերներ է ընդունել արտասահմանից:

- **ԲԵՆԵՏՏՈՆ**՝ իտալական հագուստի հսկա ձեռնարկությունը, որը 8 միլիոն դոլլարի առեւտրական համաձայնագիր է կնքել Հայաստանի թեթեւ արդյունաբերության նախարարության հետ: Այն թողարկելու է տարեկան 3 միլիոն տարբեր տեսակի հագուստեղեն, որը վաճառքի է հանվելու Խ. Միության տարածքում:

- **ԹԵՔՖՈՐԹ ԻՆՏԵՐՆԵՇԸՆԸԼ** շինարարական ընկերությունը Կալիֆոռնիայում, որը ծրագրում է 100 միլիոն դոլլարի ընդհանուր ներդրումով 6 տարբեր համատեղ ձեռնարկություններ գործարկել Հայաստանում:

- **ՆՈՅԱԿ ԻՆՏԵՐՆԵՇԸՆԸԼ** ընկերությունը Մեծ Բրիտանիայում, որի տնօրեն Վարդան Ուզունյանը համաձայնություն է կնքել հանրապետության կառավարության հետ, հայկական կոնյակը համաշխարհային շուկա արտահանելու վերաբերյալ: Ակընկալվում է, որ առաջին տարվա ընթացքում կվաճառվի 150 հազար շիշ, որը հետագայում ավելանալով՝ երրորդ տարում կհասնի 500 հազար շշի:

Այսպիսով, ո՞րն է Հայաստանում համատեղ ձեռնարկություն ստեղծելու հաջողության գաղտնիքը: Այդ խիզախ «գործարքի» նախադրյալներն են՝ Գումարը, Իշխանությունը եւ Ժրաջանությունը, որոնք միանալով իրար կազմում են ԳԻԺ նշանաբառը:

ԳՈՒՄԱՐԸ. ԽԹԱՆ ԹԵ՞ ԽՈՉԸՆԴՈՏ

Պարզ է, որ վերջին հաշվով փողն է ընկած յուրաքանչյուր համատեղ ձեռնարկության հիմքում: Կողմերից մեկը փող ունի, մյուսը՝ դրա կարիքը: Իսկ երկու կողմերը հույս ունեն, որ միասնաբար կարող են այդ գումարը բազմապատկել:

Փողը, սակայն, նաեւ գլխավոր խոչընդոտն է այդ գործում: Միությունում գործելու ցանկություն հայտնած հինգ համատեղ ձեռնարկություններից չորսը սովորական արձանագրությունները կատարելուց այն կողմ չեն անցել դեռ: Իսկ այն քսան տոկոսից, որոնք արդեն սկսել են գործել, շատ քչերին է հաջողվել փող վաստակել: Հայաստանում այդ թիվը հազիվ մի տասնյակի է հասնում:

«Ամենախոցելի կետն այն է, որ ռուբլին փոխանակելի չէ»,- ասում է փաստաբան Բրայըն Զիմըլերը՝ Սան Ֆրանցիսկոյում գործող *Գրեհեմ էնդ Ջեյմս* իրավաբանական ֆիրմայի խորհրդային հարցերի գծով մասնագետը, որը բանակցություններ էր վարել **ԱՐՄԵՆԹՈՅ**-ի համար: *«Սա էլ տխուր հետեւանք է թողնում միաժամանակ եւ՛ արտադրության, եւ՛ շահույթի վրա»:*

«Վերջին 74 տարիներն անցել են ինչպես գործ չանել սկզբունքով»,- ասում է **ԱՐՄԵՆԹՈՅԻ** գործընկեր Լու Նովակը՝ Սան Ֆրանցիսկոյի *Գալուպ Թոյ* ընկերությունից: *Ռուսական տնտեսավարման համակարգը չափազանց պարզունակ է եւ բոլորովին չի համապատասխանում Արեւ-*

մուտքում ընդունված համակարգի սկզբունքներին: Մենք պետք է, վերահաշվարկ կատարենք ավելի ճիշտ գնահատելու համար հումքն ու տարված աշխատանքը»:

Անարժեք ռուբլու հետ գործ ունենալով, համատեղ ձեռնարկություններըստիպված են հատուկ «ստրատեգիա» մշակել, որպեսզի կարողանան ապահովել իրենց այնքան անհրաժեշտ վալյուտան, որով պետք է փոխհատուցեն իրենց ներդրումները եւ մի քիչ էլ շահույթ ձեռք բերեն:

Ներդրվող գումարի չափը կախված է ստեղծվող ձեռնարկության ծավալից եւ այն ռիսկի աստիճանից, որը պատրաստվում եք վերցնել ձեր վրա: **ՄԱՑՔՐՈԳՐԱՖ ԻՆՏԵՐՆԵՇԸՆԸԼ** Բրիտանա-հայկական համատեղ ձեռնարկության (որի շրջանառությունը հասնում է այժմ 100 միլիոն ռուբլու) մեջ 30 տոկոս բաժնետիրական իրավունք ձեռք բերելու համար *Բրիտիշ Մայքրո* ընկերության նախագահ Մինաս Հեղոյանը ներդրել է 200 հազար դոլլար:

ԱՐՄԵՆԹՈՅԻ տնօրեն Ռուբեն Թերզյանը նախնական հաշվումներով մտադիր էր ընդամենը 50 հազար դոլլար ներդնել եւ «գործն առաջ տանել»: Սակայն այսօրվա տվյալներով ձեռնարկության երեք գործընկերների (երկուսը՝ ամերիկացի, մեկը՝ հայ) համատեղ ներդրումները գերազանցում են 7 միլիոն դոլլարը:

Իհարկե, Հայաստանում գործող ոչ բոլոր համատեղ ձեռնարկություններն են ծավալով այսքան մեծ: Վերջերս ստեղծված մի հիմնարկություն, օրինակ, 10 ամերիկյան կադիլակներով համապատասխան ծառայություն է մատուցում հարսանիքների կամ այլ հանդիսությունների կազմակերպիչներին: Մեկ ուրիշը՝ Երեւանի համալսարանում պիցցերիա է բաց արել:

Առանց բավականաչափ ռեսուրսների եւ առանց անկանխատեսելի դժվարությունները դիմագրավելու պատրաստակամության՝ հաջողության հասնելու գրավականները շատ սահմանափակ են:

Ո՞Վ Է ԲՈՍԸ

«Ո՞վ ծեքում է իշխանությունը»: Սա հարց է, որ հանգիստ չի տալիս ներդրումներ կատարող օտարերկրացիներին: Կրեմլի եւ հանրապետությունների միջեւ ներկայիս ծավալվող պայքարը քաղաքական եւ իրավական անորոշության այնպիսի մի մթնոլորտ է ստեղծել, որ նրանց համար դժվար է կողմնորոշվել:

Խորհրդա-հայկական հետագա հարաբերությունների անորոշության զոհը դարձավ ֆրանսիական *Պեշինե* ընկերությունը, որը

200 միլիոն դոլլարի համաձայնություն էր կնքել 1988 թվականին, արդիական սարքավորումներով վերազինելու Քանաքեռի ալյումինի գործարանը: Ըստ Պեշինեի, Խ. Միության մետաղագործության նախարարությանը պատկանող ոչ երկաթյա մետաղների վարչությունը, խախտելով պայմանագիրը, հրաժարվել է 75 տոկոսի իր բաժին հատկացումները ներդնել գործին:

«Մոսկվան փաստորեն չցանկացավ նորագույն տեխնոլոգիայով եւ սարքավորումներով զինել մի երկիր, որը շուտով կարող էր անկախանալ»,- հայտարարեց ֆրանսիացի մի պաշտոնական անձնավորություն:

Արագ տնտեսական բարեփոխություններ խոստացող *500 օրվա ծրագրի* ձախողումը, վերջին շրջանում ՊԱԿ-ի գործունեության ակտիվացումը, ինչպես նաեւ Մերձբալթյան հանրապետություններում կատարված իրադարձությունները միանգամընդմիշտ ասեցին այն ոգեւորությունը, որն սկսել էր ա-

ռաջանալ Խ. Միության հետ առեւտրական հարաբերություններ մշակելու առնչությամբ:

Պատահական չէ, որ համատեղ գործարքներից շատերը կնքվել են Հայաստանում գործող զանազան նախարարությունների հետ, քանի որ այս վերջինները առավել ավելի փորձառու են «նավարկելու» բյուրոկրատիայի ոլորապտույտ լաբիրինթոսում:

«Զափազանց զգույշ պետք է լինել գործընկերոջ ընտրության հարցում»,- խորհուրդ է տալիս Թերզյանը՝ Չիկագոյում: *Նա պետք է լինի վստահելի, համառատակամ եւ հոգատար»:*

Նովակը խոստովանում է, որ ԱՆԻ գիտաարտադրական միավորման հումք մատակարարելու կարողությունը իր համար «հաճելի անակնկալ» էր:

Լոսանջելեսաբնակ բիզնեսմեն Վահան Գրիգորը, որը մի տարի է, ինչ իգուր պայքարում է Հայաստանում սննդարտադրության համատեղ ձեռնարկություն հիմնելու համար, շատ գործընկերներ է գտել, սակայն նրանցից ոչ բոլորն ունեն մասնագիտական որակավորում:

«Նրանք պարզապես չգիտեն միացյալ գործարք կատարելու ամենատարրական կանոնները»,- ասում է նա եւ ավելացնում,- *այդ բնագավառում կառավարական որոշումների հստակ մի համակարգ էլ չկա»:*

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ... ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Ճիշտ է, համատեղ ձեռնարկությունների վերաբերյալ խորհրդային օրենքն ընդունվեց 1987 թվականի հունվարին, սակայն այնքան փոփոխությունների ենթարկվեց այն, որ մարդ հակված է մտածելու, թե յուրաքանչյուր շաբաթ կարող են նոր որոշումներ ընդունվել: Որոշ փոփոխություններ դրական ազդեցություն թողեցին: Հանրապետություններն, օրինակ, իրավունք ստացան ինքնուրույն որոշելու եւ գրանցելու այդպիսի ձեռնարկությունները: Ուրիշները, սակայն, ավելի բարդացրին իրավիճակը: Լայն սպառման ապրանքների արտահանումն ու ներմուծումը կազմակերպելու բնագավառում հատուկ սահմանափակումներ մտցվեցին 1989 թվականի մարտին: Ճիշտ է, անցյալ նոյեմբերին Գորբաչովը նշեց, թե հանրապետություններին տրվելու են որոշակի իրավասություններ, սակայն, ըստ Զիմըլերի, դեռ պարզ չէ՝ այդ որոշումն սկսե՞լ է իրագործվել թե ոչ: *«Այդպիսի պայմաններում,- ասում է նա,- դժվար է օտարերկրացու համար բանակցությունների մեջ մտնել: Մեկն ասում է անկախ հանրապետություններն իրավունք ունեն որոշում ընդունելու, մյուսը՝ թե միայն կենտրոնն է իրավասու այդ անելու»:*

Արդարացի է օտարերկրացիների բողոքն այն մասին, թե իրականում ոչ ոք չգիտի ում ձեռքում է իշխանությունը, եւ ով է վերջնական որոշումներն ընդունողը: Սա վերաբերում է նաեւ Հայաստանի բանկերում օտար դրամանիշով հաշիվ բացելուն: Հայաստանի կառավարությունն ասում է, թե կարելի է առանց Մոսկվայի միջնորդության, սակայն Զիմըլերի նման իրավաբաններ պնդում են, որ կենտրոնի թույլտվությունն անհրաժեշտ է:

Այս ամբողջ պատմության մեջ ուրախալին այն է, որ ձեռնարկություններն ազատվում են առաջին երկու տարվա իրենց եկամուտների դիմաց հարկ վճարելուց: Հետագայում, սակայն, նրանք ստիպված են 30 տոկոսի չափով հարկ վճարել: Մյուս կողմից, Մոսկվան «ընդունելի շահույ-

digitised by A.R.A.R.@

The Los Angeles Times

«ԱԶԳԱՄԻՋՅԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ».

քող խորհրդային ճզմող բռունցքը ծածկելու համար

Մ. Նահանգներում լույս տեսնող «Լոս Անջելես թայմզ» թերթը իր 10 մայիս 1991 համարում լույս է ընծայել հետեւյալ ուշագրավ հոդվածը, որն ստորագրել են *Ալիս Քեյիկյանը*՝ Վալտհոմի Բրանդեյս համալսարանի պատմության օգնական պրոֆեսոր, Ամերիկայի հայկական համագումարի ղեկավար խորհրդի անդամ, եւ *Թովմաս Սամվելյանը*, Հարվարդի համալսարանի իրավագիտության բաժնի ուսանող:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. *Անկախության խաղաղ գործընթացը հանդեցնում է վայրագ ճնշումի*

Անցյալ կիրակի կարմիր բանակի դեսանտայինները տեղակայվեցին Երեւանում եւ նրա շուրջը: Նրանց ժամանումը համընկավ դրանից մի քանի օր առաջ հարեւան ազերի զորքերի կողմից սպանված եւ հաշմված 38 հայ գյուղաբնակների հուղարկավորությանը: Այդ օրվանից ազերի զորքերն ու նրանց մոսկովյան համալրողները լայնացրել են իրենց հարձակման ճակատը եւ ոմրակոծել հայ-ադրբեջանական սահմանագծի երկայնքին գտնվող բազմաթիվ գյուղեր:

Գորբաչովն ու նրա զինվորական հրամանատարները նախապես զգուշացրել էին օտարերկրյա զանգվածային լրատվության միջոցներին՝ «սխալ չմեկնաբանել» Հայաստանում իրենց արշավանքը: Եւ ամերիկյան մամուլը լայնորեն ենթարկվել էր դրան:

«Միությունը քայքայվում է,- ասում են խորհրդայինները:- *Արտակարգ միջոցառումներ են պետք»:* Ախտահանված այնպիսի արտահայտությունների գործածությունը, ինչպիսիք են «ազգամիջյան ընդհարումներ» կամ «արյունալի վեճ» մուսուլման ազերիների եւ քրիստոնյա հայերի միջեւ, նպատակ ունեն քողարկելու լարվածության աղբյուրները, նաեւ՝ հետեւանքները: Ինչ էլ լինեն կրոնական տարբերություններն ու տարածքային վեճերը, Մոսկվան ընտրել է դրանք խորացնելու եւ իր ձեռքին խաղալիք դարձնելու ուղին:

Զոհերն ու կորուստները միայն մի կողմի վրա են արձանագրվում: Հայաստանը հետամուտ է անկախության խաղաղ ճանապարհների որոնումին, իսկ Մոսկվան հակառակ արտասահմանում համակրություն լեզվին, ընտրել է այն զենքերով, հրասայլերով եւ ավելի վատ բաներով արգելակելու ճանապարհը:

Անցյալ օգոստոսին Հայաստանի խորհրդարանի նախագահ ընտրվելուց ի վեր Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ամեն ինչ արել է Մոսկվայի հետ լավ հարաբերություններ պահպանելու համար: Նա իր երկիրն ուղղել է դեպի դեմոկրատական ինքնիշխանություն, հետեւելով Միությունից անջատման օրենքի տառին: Այլախոհ մյուս հանրապետությունների ղեկավարներին հակառակ՝ Լ. Տեր-Պետրոսյանը կատարել է անկախության հանրաքվեի մասին խորհրդային սահմանադրության բոլոր պահանջները: Նա Կրեմլի նկատմամբ որդեգրել է լուռ եւ հանդարտ դիվանագիտություն, հունվարին, գործնականում իբրեւ միջնորդ իր ծառայություններն է մատուցել լիտվական տագնապի հարթման գործին: Ավելին, նա զսպել է հայկական տեղական զինյալ ջոկատներին, որոնք անցյալ ամառ սպառնում էին միջամտելու առիթ տալ Գորբաչովին:

Գորբաչովը քիչ բարեկամներ ունի Երեւանում: Նրա բացահայտ մերժումը Ադրբեջանի հայ ազգաբնակչությանը խժդժություններից, ջարդերից ու վայրագություններից պաշտպանելու գործում՝ նրան ամբողջովին հեղինակազրկեցին Հայաստանում: Հայաստանի համայնավար կուսակցությունը գործնականում չկա, անհայտացել է, Գորբաչովին թողնելով առանց լծակի Երեւանում: Մինչդեռ Ադրբեջանում, որտեղ համայնավար կուսակցությունը դեռեւս ամուր նստած է թամբի վրա, Գորբաչովը հեշտ միջոցներ ունի Հայաստանի վրա ճնշում գործադրելու:

Հունվարին Ադրբեջանի Գերագույն խորհուրդը հայտարարեց Գետաշենից եւ Մարտունաշենից հայ ազգաբնակչությունը բռնագաղթեցնելու իր նպատակի մասին: Թե համազգեստավոր զորքը եւ թե անկանոն ուժերը արշավեցին այդ գյուղերի վրա, որոնք այժմ փլատակի են վերածվել:

Այդ գյուղերի բնակիչներից նրանց, որոնք համարձակվեցին ինքնապաշտպանության դիմել, Մոսկվան ցինիկ կերպով ներկայացրեց որպես «զինյալ բանդիտներ»: Դրանով նա փորձում է արդարացնել կարմիր բանակի տեղադրումը ոչ միայն սահմանամերձ այդ երկու գյուղերի շրջանում, այլեւ Հայաստանի ներսում, որտեղ մինչեւ հիմա պահպանվում էր նախանձելի հանդարտություն եւ սառնասրտություն: Մոսկվան նախօրոք անտեսել էր ազերիների հարձակումները հայերի եւ Հայաստանի վրա: Եւ այժմ նա օգնում եւ օրհնում է դրանք, արտասահմանում մոգոնելով քողածածկույթներ:

Խորհրդային տարածքում գտնվող հանրապետությունների անկախությունը հաճախ ներկայացվում է որպես ռոմանտիկ երազ, որպես առհավական պահանջ, վերադարձ դեպի 19-րդ դարյան ոճի ազգայնականություն: Սակայն Հայաստանի համար միայն անկախությունը կարող է երաշխավորել մշակութային եւ նույնիսկ ֆիզիկական վերապրումը:

Մինչ Հայաստանի ժողովուրդը 1988 թ. փետրվարից ի վեր դեմ առ դեմ է գտնվում իր ռամկավարական շարժման նկատմամբ կիրարկվող վայրագ ճնշումներին, հրապաշտական ընտրանքը կայանում է անկախության եւ ոչնչացման միջեւ: Կատարյալ ինքնիշխանությունից զատ ամեն ինչ կարող է երկիրը խոցելի դարձնել Մոսկվայի մեքենայությունների դիմաց:

Հայաստանը ներկայացնում է ընդամենը 1 տոկոսը խորհրդային տարածքի ու բնակչության, եւ նրա վերանվաճումը հազիվ թե անհրաժեշտ ու կենսական լինի վերականգնված Խ. Միության համար: Սակայն հայտնի է, որ Մոսկվան տրամադրություն չունի հեռուն տեսնելու:

Մինչեւ արեւմտյան երկրները ճնշում չգործադրեն Մոսկվայի վրա, տնտեսական շրջափակումն ու քաղաքական անհարկնկունությունը վստահորեն պիտի լինեն Հայաստանի բաժինը առաջիկա ամիսներին:

Ալիս ՔԵՅԻԿՅԱՆ
Թովմաս ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ

The New York Times

Արյունալի վեճը սնունդ է տալիս լարվածության

«Նյու Յորք Թայմզ» թերթի մայիսի 12-ի համարում, մեր ընթերցողներին ծանոթ թղթակից *Ֆրանսիս Քլայնզը* հրատարակել է մի թղթակցություն, որը հիմնականում ադրբեջանական տեսակետներն է ներկայացնում հայ-ադրբեջանական սահմանագծերում վերջին իրադարձությունների նկատմամբ:

Իր «տեղեկությունները» քաղելով Գյանջայի (Գանձակ) չայխանաներից մեկի սեղանի շուրջ հավաքված ազերիներից, նա փորձում է ամբողջ հարցը դիտել հայ-ազերի դարավոր հակադրությունների շրջանակներում, խորհրդային բանակի եւ ՕՄՈՆականների հակահայ գործողությունները ներկայացնելով որպես հակադարձություն ազերիների նկատմամբ հայ «մորուքավորների» արարքների:

Թղթակիցը տեղ է տալիս նաեւ ազերիներից մեկի՝ ոմն Աքպերովի պնդումներին, թե ստեղծված տագնապը առավելաբար արտահայտությունն է կոմունիզմի ֆենոմենի, քան՝ ազգամիջյան վրեժխնդրության: □

➡

թի» որոշակի սահմանափակումներ է դընում, որը երկու անգամ գերազանցելու դեպքում ձեռնարկատերը ստիպված է 90 տոկոսի չափով հարկ վճարել:

Իսկ ի՞նչքան է տեւում բոլորը ձեւակերպելու քաշքշուկը: Ըստ իրավաբաններից մեկի, երկու ամսից մինչեւ մի ամբողջ հավիտենականություն, սակայն *«ամենաիրական ժամկետը երեք ամիսն է»:*

ԱՐՄԵՆԹՈՑԸ հիմնադրվեց հինգ ամսվա ընթացքում, մինչդեռ **ԹԵՔՓՈՐԹ ԻՆՏԵՐՆԵՇԸՆԸԼԻ** ղեկավարները երկու տարվա ընթացքում 9 անգամ Հայաստան այցելելուց հետո հասել են ընդամենը գրանցվելու փուլին:

«Այստեղ գործերը շատ դանդաղ են ընթանում: Մարդ պետք է շատ համբերատար լինի»,- ասում է ֆիրմայի փոխնախագահ Ջոն Մոսքադիմին:

Նույնիսկ համաձայնությունն ստորագրելուց եւ ձեռնարկությունը գրանցելուց հետո հարցերը չեն պակասում: Եվ հենց այստեղ է բացահայտվում հաջողության հասնելու անձի վճռականության աստիճանը: Այս շրջանում խնդիրները կապված են փոխադրումների, հումքի մատակարարման, բանվորների գործելակերպը բարեփոխելու եւ նույնիսկ էլեկտրաէներգիայի անկանոն աշխատանքի հետ: Հայաստանում արդեն գործող մասնագետների կարծիքով, օտարերկրացի գործընկերն անընդհատ այս եւ նման պրոբլեմները լուծելու «մղձավանջի» մեջ է գտնվում: Սա նշանակում է, որ արեւմտյան ղեկավար աշխատողներն իրենք պետք է լինեն տեղում՝ Հայաստանում, ինչպես **ԱՐՄԵՆԹՈՑԻ** դեպքում:

ԹԵՔՓՈՐԹԸ մտադիր է մոտ 100 ամերիկացիների հրավիրել սկզբնական շրջանում, մինչդեռ տեղացիները սովոր են աշխատել այնպես, ինչպես իրենք են պահանջում:

«Սկզբնական շրջանում շատ հուսահատական էր վիճակը,- ասում է Նովակը,- *նրանք շատ դանդաղ էին արձագանքում մեր ցուցումներին կամ յուրացնում գիտելիքները: Միամտաբար կարծում էինք, թե կարճ ժամանակ անց մենք կկարողանանք հայերին սովորեցնել արեւմտյան ձեւով աշխատել, սակայն հիմա համոզված ենք, որ առնվազն երեք ամերիկացի մասնագետներ պետք է միշտ տեղում լինեն»:*

Նրա գործընկեր՝ Թերզյանը ավելի լավատեսորեն է դատում: *«Պարզապես պետք է նստել եւ մանրամասն բացատրել,-* ասում է նա,- *հենց հասկանան, հայերը շատ շատ են հարմարվում նոր պայմաններին»:*

Ուրեմն Գումար, Իշխանություն եւ Ծրագանություն: Միացրեք այս երեք գործոններն իրար, եւ եթե բախտ էլ ունեք՝ ձեր Գիծ նախաձեռնությունն անպայման հաջողության կհասնի Հայաստանում:

Մեր նյութի պատրաստման համար մենք շատ հարցազրույցներ անցկացրինք եւ պարզեցինք, որ եթե դժվարությունները շատ են հիմա, ապա, ձեռնարկատերերի կարծիքով, ապագան անհամեմատ պայծառ է լինելու: *«Կենտրոնի վերահսկողությունը վերանալու է եւ մենք գործ ենք ունենալու*

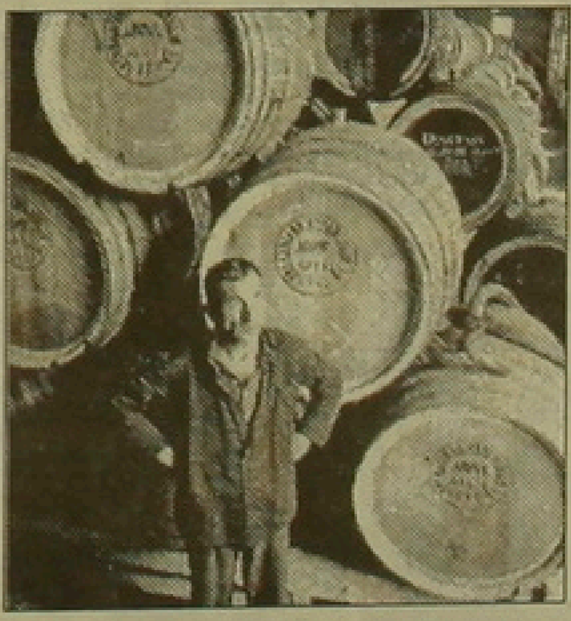

միայն հանրապետության իշխանությունների հետ, որոնք շատ ավելի ճկուն քաղաքականություն են վարում»,- ասում է Ջիմբլերը:

«Հայաստանը Խ. Միության դարպասն է: Ծիշտ է սկսել այստեղից: Հայերը լայնախոհ են եւ արեւմտյան գործելակերպին էլ ծանոթ»,- ասում է Մոսքադիմին:

«Հայաստանը բիզնես անելու դրախտային վայր է: Միայն թե մարդկանց պետք է հասկացնել, որ արագ շահույթի ետեւից ընկնելը սխալ է, նույնիսկ վնասակար: Նրանք պետք է համբերատար լինեն եւ հարատեւող»,- բացատրում է Հեղոյանը:

«Նետվեք գործի մեջ, եթե ունեք կիրք, եռանդ եւ հաստատակամություն,- խորհուրդ է տալիս Թերզյանը: - *Նվիրվեք գործին ամբողջովին եւ մի հուսահատվեք առաջին մեկ կամ երկու դժվարություններից: Դրանք ամեն օր էլ լինելու են, սակայն վստահ եղեք, որ բոլորն էլ հաղթահարելի են»:*

"AIM", մարտ 1991
Որոշ համառոտումներով

الحوادث

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ Է ԼԻՆԵԼ ԱՄԵՆԱՈՒԺԵՂԸ

«Ալ Հավադես» անկախ շաբաթաթերթը արաբական մամուլի լավագույն հանդեսներից է: Այն հրատարակվում էր Բեյրութում, սակայն քաղաքացիական պատերազմի հետեւանքով տեղափոխվեց Լոնդոն: Ստորեւ հրապարակվող հոդվածը, որ անդրադառնում է Լիբանանի այսօրվա քաղաքական իրականությանը, լույս է տեսել շաբաթաթերթի մայիսի 8-ի համարում: Հեղինակը՝ *Անվար ալ-Ջեյնը*, ճանաչված հրապարակագիր է:

Երբ ապրիլի 30-ին հնչեց լիբանանյան օրինական ուժերի տարածման ու զինված ջոկատների զինաթափման գործողությունն ազդարարող ժամը, մի կողմից զինված ջոկատների, իսկ մյուս կողմից երկրի իշխանությունների միջեւ սկսվեց մի քաշքշուկ, որն ավարտվեց երկրի իշխանությունների հաղթանակով:

Լավատեղյակ աղբյուրներն ասում են, թե երկրի իշխանությունների հաջողությունը ձեռք բերվեց միայն այն ժամանակ, երբ իշխանությունների թիմն օգտագործեց բոլոր խաղացողներին, հատկապես նրանց, ովքեր մասնագետ են «մահացու հարվածների» մեջ: Դամասկոսն իր հերթին, մի քանի կողմերի միջոցով, փաստորեն իշխանությունների օգտին էր աշխատում, իսկ ԱՄՆ-ի դեսպանը, որը որոշակի կողմի հետ էր, խորհուրդներ էր տալիս ընդառաջելու «մյուս կողմին»: Նույն աղբյուրները նշում են, որ զինաթափման գործողություններն ընթանալու են այնպես, ինչպես ծրագրվել է:

Լիբանանյան կառավարության ներկայացուցիչները հավաստիացնում են, որ այդ գործողությունների երրորդ հանգրվանը զուգակցվելու է օրենսդրական ակտերով, որոնք նախարարական հանձնախմբերի միջոցով արդեն սկսել են վարչական ապակենտրոնացման, լիբանանա-սիրիական հարաբերությունների, վարչական բարենորոգումների, սահմանադրական խորհրդի եւ ընդհանուր ներման հարցերի քննարկման ու համապատասխան օրենքների մշակման աշխատանքները: Այդ աշխատանքներն ավարտվելու են ապահովական միջոցառումների գործադրության երրորդ հանգրվանի հետ միասին, որով Թայեֆի համաձայնագրից անիրագործված է մնալու երկու կետ.

ա. ապահովական միջոցառումների 4-րդ հանգրվանը, որն ընդգրկում է հարավային Լիբանանը եւ պայմանավորված է Անվտանգության խորհրդի 425 որոշումով:

բ. Ծերակույտի ստեղծում, ընտրական նոր օրենքների ընդունում ու համայնքային դրության ջնջման հանձնախմբի ստեղծում:

Նույն կառավարական աղբյուրները նշում են, որ ապահովական միջոցառումների երրորդ հանգրվանի ավարտը թելադրելու է երկու անհրաժեշտություն.

- Կառավարության փոփոխություն, որով ներկա «ազգային համերաշխության կառավարությունը» հրաժարվում է եւ կազմվում է նոր դահլիճ, որը հաշվի առնելով ուժերի հավասարակշռությունը, երկրի վերաշինության աշխատանքների կազմակերպումն ու երեսփոխանական ժողովի պակաս անդամների նշանակումը, կունենա տեխնոկրատ-դիվանագիտական-համերաշխական դիմագիծ:

- Անվտանգության խորհրդի 425 որոշման գործադրության հարցի արծարծումը, որն էական նշանակություն ունի երկրի ինքնիշխանության ու ամբողջականության վերականգնման առումով:

Լիբանանի կառավարական շրջանակները կարծում են, որ ապահովական միջոցառումների եւ երկրի ողջ տարածքում օրինական իշխանությունների վերականգնման ուղղությամբ 4-րդ հանգրվանի ծրագրի գործադրության համար խրախուսիչ տվյալներ գոյություն ունեն, որոնք սակայն ամբողջական վստահություն չեն ներշնչում: Նույն շրջանակները բացատրում են, որ այդ հանգրվանի գործադրությունը պայմանավորված է միջազգային ու շրջանային գործոններով եւ Միջին Արեւելքի տագնապի լուծման հետ կապված շրջանի երկրների միջեւ մարտավարության ու ուժերի հավասարակշռության պահանջներով: Բացի վերոհիշյալներից, դա կապված է նաեւ դեպքերի կարգավորմամբ ու շրջանում աշխույժ բանակցությունների, հատկապես Ջեյմս Բեյքերի շրջագայությունների արդյունքների հետ: Լիբանանի քաղաքական շրջանակները հույսեր են կապում «միջազգային նոր համակարգի» հետ եւ կարծում են, թե Լիբանանը «ուժեղ» ձեւով է մտնելու ապահովական միջոցառումների վերջին հանգրվան:

Օգտվելով միջազգային բարենպաստ պայմաններից, Լիբանանը պետք է իրագործի 1943-ից ի վեր գոյություն ունեցող ներքին կառույցի, ազգային կրթության ու դաստիարակության համակարգի, լիբանանա-սիրիական հատուկ հարաբերությունների ասպարեզներում օրենսդրական արմատական բարեփոխումներ: Այս առումով անհետաձգելի են սահմանադրության վերահսկողության խորհրդի ստեղծումն ու տնտեսական ու սոցիալական ռեֆորմների հանձնաժողովի աշխատանքների գործնականացումը:

«Ալ Հավադես»

digitised by A.R.A.R.@

ՄՈՆՍԵՆՅՈՐ ԳՈՒՋԵՐՈՏՏԻ.

«ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԻՐԵՆ ՄԻՇՏ ՀՊԱՐՏ ՊԻՏԻ ԶԳԱ»

Օրերս պաշտոնական այցով Հայաստանում էր գտնվում Հռոմի պապի ներկայացուցիչ արքեպիսկոպոս Ֆրանչեսկո Կոլասուոննոն, որին ուղեկցում էին նրա օգնական մոնսենյոր Միքայել Կազիկյանը, Վատիկանի Արևելյան ժողովի պատասխանատու քարտուղար մոնսենյոր Կլաուդիո Գուջերոտտին, Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամ հայր Ն. Սահակյանը, ճարտարապետ Պերիկլին: Հռոմի պապի պատվիրակությունը հանդիպումներ ունեցավ Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի, վարչապետ Վազգեն Մանուկյանի հետ: Պապական ներկայացուցիչը ընդունեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինը: Մայիսի 13-ին պատվիրակությունը մեկնեց Աշոցքի շրջան, այնտեղից էլ ուղևորվեց Վրաստան:

Պապական ներկայացուցիչը և նրան ուղեկցող անձինք այցելեցին Արփիկի վերաբացված կաթոլիկ եկեղեցին, որտեղ համախմբված հավատացյալ համայնքի և եկեղեցու ըստ պատասխանատուների ներկայությամբ պատարագ մատուցեցին, այնուհետև Սպիտակում հանդիպեցին Մայր Թերեզայի «Գթության քույրեր» միաբանության քույրերին և նրանց խնամքի տակ գտնվող հաշմանդամ երեխաների հետ և պատարագ մատուցեցին:

Վերադարձից Հայաստանի հետ պատվիրակության հանդիպումից հետո մի քանի հարցով դիմեցինք մոնսենյոր Գուջերոտտիին, որը, ի դեպ, խոսում է նաև հայերեն:

Հ.- Ո՞րն է ձեր պատվիրակության Հայաստան այցի հիմնական նպատակը:

Պ.- Մեր այցը Հայաստան՝ երկրի և ժողովրդի նկատմամբ սրբազան քահանայապետ Հովհաննես-Պողոս 2-րդի հատուկ վերաբերմունքի արտահայտությունն է: Նորին Սրբությունն ուշադրությամբ հետևում է Հայաստանում տեղի ունեցող իրադարձություններին:

Նա ուղարկել է արքեպիսկոպոս Կոլասուոննոյին այստեղ տիրող իրավիճակին ծանոթանալու և իր համերաշխության աղոթքները հայ ժողովրդին հաղորդելու առաքելությամբ:

Լուսանկարը՝ Կ. ՍՐՓՈՒՆՅԱՆԻ

Հ.- Ինչպիսի՞ն է ձեր կարծիքը ԽՍՀՄ-ում և Հայաստանում այսօր տեղի ունեցող իրադարձությունների վերաբերյալ:

Պ.- Սրբազան Քահանայապետն ու կաթոլիկ եկեղեցին մշտապես քաջալերում են արդարություն, ազատություն և խաղաղություն հաստատելու բոլոր ջանքերը:

Հ.- Ինչպիսի՞ք են Վատիկանի և Հայաստանի համագործակցության հեռանկարները ինչպես պետական, այնպես էլ եկեղեցական շրջանակներում:

Պ.- Համագործակցությունն արդեն իսկ շատ արդյունավետ է թե՛ կրոնական, թե՛ մշակութային բնագավառներում: Կաթոլիկ եկեղեցին արդեն արտահայտել է իր համերաշխությունը՝ ցույց տալով բազմակողմանի օգնություն երկրաշարժից տուժածներին: Մտադիր ենք էլ ավելի խորացնելու մեր համագործակցությունը, Հայաստանի ուսանողներին հնարավորություն տալով իրենց գիտելիքները հարստացնելու տարբեր բնագավառներում, բարձրագույն կրթություն ստանալու, որպեսզի նրանք Հայաստան վերադառնալուց հետո ավելի արդյունավետ ծառայեն իրենց երկրին:

Հայ և Կաթոլիկ եկեղեցիները երկուսն էլ ծառայում են մարդկությանը հանուն Փրկչի:

Հ.- Ինչպե՞ս սկսեցիք սովորել հայերեն:

Պ.- Ես սկսեցի հայերեն սովորել այն տարիներին, երբ ուսանում էի Վենետիկի համալսարանում: Ծանոթացա հայ մշակույթի անկրկնելի գոհարներին, մինչև այսօր էլ աշխատում եմ ավելի լավ հասկանալ հայ մշակույթի, մտածողության ինքնատիպ, սքանչելի նմուշները:

Հ.- Որո՞նք են ձեր գործունեության հիմնական ուղղությունները որպես մարդու, որը, լինելով Արևելյան եկեղեցիների ժողովի ղեկավար, պատասխանատու է նաև Հայ կաթոլիկ եկեղեցու համար:

Պ.- Կաթոլիկ եկեղեցու մաս կազմող Արևելյան եկեղեցիների ժողովն ընդգրկում է նաև հայկական բաժանմունքը:

Մեր նպատակն է ծառայել հայ ժողովրդին, օգնելով հայ կաթոլիկ եկեղեցուն իր ներդրումն ունենալու հայ ժողովրդի կյանքում, ծառայել Արարատի ժողովրդին, որը միշտ հպարտ պիտի զգա հավատքի և մշակույթի այն գանձերի համար, որոնցով նա հարստացրել է և հարստացնում է մարդկության պատմության գանձարանը:

ԳՈՒՐԳԵՆ ԽԱՆՋՅԱՆ

ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ինչու՞ օգնել Խ. Միությանը

Խորհրդային քաղաքացիներին օգնելու համար ամերիկյան 1,5 միլիարդ դոլլարի չափով նոր վարկի տրամադրումը բարոյական քայլ կլիներ: Այն կծառայեր նաև Ամերիկայի գործնական շահերին: Ուրախալի է լսել, որ պրեզիդենտ Բուշն ուղի է փնտրում այդ օգնությունն ապահովելու, չնայած որոշ հակառակ խորհուրդների:

«Երբ մարդիկ սոված են, ասաց նա անցյալ շաբաթ, մենք պետք է փորձենք օգնել»: Դա առավել մարդասիրական վերաբերմունք է, քան թե երախտիք Միխայիլ Գորբաչովին: Դա հոգսաշատ խորհրդային քաղաքացիների նկատմամբ ամերիկացիների կողմից հոգատարության դրսևորում է:

Օգնություն առաջարկելով՝ Բուշը դրանով աջակցություն է ցուցաբերում Գորբաչովի և Ելցինի միջև փոխհամաձայնության ձգտումներին, ինչը թերևս շունչ կտա անկատար բարեփոխումներին: Այդ օգնությունն ընդլայնում է Ամերիկայի տնտեսական և քաղաքական համագործակցությունը իր նախկին թշնամու հետ: Դա թերևս կսերտացնի հարաբերությունները, քանի որ Խորհրդային Միությունը տանում է վերակառուցման ծանր փորձությունը:

Ի վերջո ԱՄՆ - Խորհրդային Միություն համագործակցությունը նոր համաշխարհային համակարգի ստեղծման հիմնաքարն է, ինչը Բուշը հույս ունի կառուցել:

Ամերիկայի հացահատիկի պաշարները թերևս կլրացնեն Խորհրդային Միության պաշարները: Մոսկվան ցանկանում է 1,5 միլիարդի պետական երաշխիքներ: Սակայն ԽՍՀՄ արտաքին առևտրական բանկն անվարկունակ է, այդ իսկ պատճառով Բուշը ստիպված է ԽՍՀՄ-ին օգնելու այլ ուղիներ փնտրել:

Որոշ քննադատներ ասում են, թե 1,5 միլիարդի չափով սննդամթերքի օգնությունը թերևս մի կաթիլ է ծովի մեջ: Նրանք վախենում են, որ այն արագորեն կսպառվի և ոչ մի տնտեսական օգուտ չի տա: Սակայն նրանք չեն ըմբռնում օգնության քաղաքական առավելությունը:

Օգնությանն ընդդիմանում են նաև Ամերիկայի պահպանողականները, որոնց դուր չի գալիս այդպիսի առաքելությունը: Նրանք ցանկանում են արագացնել Խորհրդային Միության տնտեսական փլուզումը և քաղաքական քայքայումը, Գորբաչովի իշխանության հիմքերը քանդել: Սակայն դա կարճատեսություն է, Վաշինգտոնը թերևս իրավացիորեն հավաստիք է փնտրում, որպեսզի սննդամթերքը հասնի նրանց, ում այն ավելի է անհրաժեշտ: Դրա առկայությունը ըմբոստ խորհրդային հանրապետությունների, ինչպես նաև Մոսկվայի միջև տնտեսական համագործակցության ճանապարհ է բացում:

Այդպիսի համագործակցությունն անհրաժեշտ է, քանի որ 9 կենտրոնական հանրապետություններ շարժվում են դեպի ֆեդերացիա, իսկ մյուսները, թվում է, առաջ են ընթանում դեպի անկախության հասարակապետական կարգավիճակը: Ինչպիսի ձև էլ ընդունի Միությունը, ԱՄՆ-ը դեռ ստիպված կլինի համագործակցել կենտրոնական կառավարության հետ, նրա ահռելի միջուկային վինարանի հետ:

Բուշն այդ օգնությունը համարում է նվեր Գորբաչովին: «Այո, Խորհրդային Միությունը ծանր ժամանակներ է ապրում,- ասաց Բուշը.- Սակայն ես չեմ կարող մոռանալ պատմությունը»: Նա հիշատակել խորհրդային ղեկավարի «իսկայական նվաճումները», «պերեստրոյկան» և «գլասնոստը», Արևելյան Եվրոպայի ազատականացումը, Վաշինգտոնի հետ Ծոցի պատերազմում, չնայած ներսի ընդդիմադրությանը, համագործակցելը: Օգնությունը Գորբաչովին նպաստելուն կուգահեռ, կարող է ունենալ ավելի տևական ազդեցություն:

Ինչպես ցույց է տալիս վերջին 6 ամսվա անկանոն վիճակը, խորհրդային վերակառուցման ուղին երկար է և փորձանավոր, սայթաքումները կարող են վնասել ԱՄՆ-ի հետ հարաբերություններին: Խորհրդային ջրաղացին ջուր լցնելը կուժեղացնի այդ հարաբերությունները... և կծառայի Ամերիկայի տևական շահերին:

1,5 ՄԻԼԻԱՐԴԻ ՀԱՑԱՀԱՏԻԿ

Վաշինգտոնից մեզ հայտնում են, թե ամերիկյան 1,5 միլիարդ դոլլարի օգնությունը Խ. Միությանը կարվի հացահատիկի ձևով, և թե տեղի հայ համայնքի կողմից պնդրաստուդարության մոտ աշխատանքներ են տարվում, որպեսզի Մոսկվայում այս անգամ էլ «չմոռացվի» Հայաստանին հասանելիք բաժինը:

«Ղարաբաղ» կոմիտեի հանրահավաքը

Մայիսի 13-ի երեկոյան Ազատության հրապարակում տեղի ունեցավ «Ղարաբաղ» կոմիտեի կազմակերպած հանրահավաքը:

Իրենց ելույթներում «Ղարաբաղ» կոմիտեի անդամներ Վ. Սիրադեղյանը, Դ. Վարդանյանը Հայաստանի նկատմամբ Կենտրոնի վերջին գործողությունները գնահատելով որպես պետական ահաբեկչություն, Գետաշենի և Մարտունաշենի ինքնապաշտպանությունն անվանեցին ծավալված ագրեսիային դիմակայելու հերոսական փորձ: Հանրահավաքում ելույթ ունեցավ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանը: Այսօր հայ պատանիները պիտի ծառայեն խորհրդային բանակում, սակայն Հայաստանի տարածքում, նշեց խորհրդարանի նախագահը: Կենտրոնի ձեռնարկած սադրիչ գործողությունների հիմնական նպատակներից մեկն էլ ժողովրդի դժգոհության և նկատվող սոցիալական լարվածության սլաքը Հայաստանի նորընտիր դեմոկրատական իշխանությունների դեմ ուղղելն է, հանրապետության ներքին իրավիճակի ապակայունացումը: Կենտրոնի անմաքուր ձեռնարկումները երբեք չեն կարող հաջողությամբ պսակվել, եթե իշխանությունները վայելում են ժողովրդի վստահությունը ընդգծեց ԼևոնՏեր-Պետրոսյանը:

Սփյուռքահայ թատերական գործիչները Երևանում

Սփյուռքահայ թատերական խմբերի փառատոնի կապակցությամբ, մայր թատրոնի դահլիճում, երեքշաբթի, մայիսի 14-ին տեղի ունեցավ մամուլի ասուլիս: Ասուլիսը վարում էր Սունդուկյանի անվան ակադեմիական թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար և թատերական գործիչների միության նախագահ Խորեն Աբրահամյանը:

Լրագրողների ու թատերասերների հարցերին պատասխանեցին Հրանտ Մարգարյանը Նյու Յորքից, Ժան Նշանյանը Լոս Անջելեսից, Լուսինե Հովհաննիսյանը Թեհրանից, Ժիրայր Փափազյանն ու Նորա Արմանին Լոս Անջելեսից, Ժիրայր Չոլաքյանը Փարիզից, Հակոբ Սիքայելյանը Հալեպից, Արփի Հովհաննիսյանը Փարիզից:

Սփյուռքահայ թատերական խմբերը մայիսի 16-ին ելույթներ կունենան Երևանում և հանրապետության շրջաններում: □

Բարոյականություն, որ անհամատեղելի է...

Ամեն անգամ, երբ Գորբաչովը հաղթահարում է իր դեմ հարուցված որևէ դժվարություն, ստիպված է լինում դիմագրավել հաջորդ խոչընդոտը: Փաստորեն նա շարունակ պատերազմական վիճակում է գտնվում, որի ընթացքում նրա դեմ օգտագործվում են վանդալական զենքեր՝ սկանդալներից մինչև գայթակղեցուցիչ լուրերը:

Ճապոնիայից վերադառնալուց հետո, պրեզիդենտը դեմ առավ Կոմկուսի աջերի շարժմանը. սրանք նախապատրաստվել էին պահանջել նրա հրաժարականը առաջին քառորդի պարտականություններից: Սակայն,

Լուսանկարները՝ «Մոռնինգ մերիդիանի»

կանխելով աջերի այդ քայլը, պրեզիդենտն ինքը ներկայացրեց իր հրաժարականը, ասելով, թե համբերությունն արդեն հատել է իր դեմ հարուցված դժվարություններից: Կենտկոմի անդամներից շատերն անակնկալի գալով այդ արարքից, խնդրել են նրանից ետ վերցնել հրաժարականը: Դրանից հետո Գորբաչովին հաջողվեց ժամանակավոր դաշն կնքել Ելցինի հետ: Վերջինս, Գորբաչովի իսկ օրհնությամբ, մեկնեց Մինսկ՝ հանքափորների գործադուլը դադարեցնելու նպատակով:

Գորբաչովն այս անգամ որոշել է, ըստ երևույթին, ուշադրություն չդարձնել իր դեմ հարուցված մի նոր ամբաստանությանը: Էստոնական «Եշշյո» թերթի համաձայն, պրեզիդենտը սիրային հարաբերությունների մեջ է գտնվում Մոսկվայի 1988 թվի գեղեցկուհի Մարինա Կալինինայի հետ: Համաձայն նույն թերթի տեղեկությունների, Գորբաչովն իր ամառանոցում և Մոսկվայի առանձնատանը հաճախակի հանդիպումներ է ունենում Կալինինայի հետ ու նրան «խեղդում» արտասահմանյանթանկարժեք նվերներով:

«Ալ Պաուացես», մայիսի 8, 1991

ԱՆԵՐԵՒԱԿԱՅԵԼԻ ՍԱԴՐԱՆՔ

Մայիսի 13-ին «Պրավդա» թերթը տպագրել է «Վշտից և ցասումից սևացած հողի վրա» վերնագրով մի ստահոդ հոդված և լուսանկար, որում պատկերված են Կիրովականի պետավտոտեսչության պետ, միլիցիայի մայոր Կորյուն Մարգարյանը և ՆԳ ծառայության ավագ լեյտենանտ Գեորգի Հակոբջանյանը: Լուսանկարի մակագրությունը առավել քան զայրացուցիչ է. «իրենց որպես միլիցիայի աշխատակիցներ ներկայացնող հայ գրոհայիններ»: Կիրովականի «Վերածնունդ» թերթը մայիսի 14-ի համարում տպագրել է «Պրավդա»-ի հիշյալ, Իջևանի ՆԳՆ բարձրագույն դպրոցի շրջանավարտ Կ. Մարգարյանի ու Էջմիածնի միլիցիայի դպրոցի շրջանավարտ, Կիրովականի ՆԳ բաժանմունքի քրեական հետախուզության բաժնի տեսուչ Գ. Հակոբջանյանի լուսանկարները: «Վերածննդի» խմբագրությունը մայիսի 13-ին հեռախոսազանգեր էր ստացել, որոնցում ԽՍՀՄ ՆԳՆ փոխգնդապետ Վիկտոր Կոնդրատևը և ՆԳՆ աշխատակից Վիկտոր Կասատկինը, ինչպես նաև Իջևան քաղաքի դատախազի տեղակալ Տարաս Սոլովեյը, ովքեր անձամբ ճանաչում են Մարգարյանին, իրենց դժգոհությունն ու վրդովմունքն են հայտնել «Պրավդա»-ում տպագրված սադրանքի կապակցությամբ: Հարկ է նշել, որ կիրովականցի ՆԳ աշխատակից 11 զինվորների հետ միասին (որոնք գերվել են Նոյեմբերյանի շրջանի Ոսկեպար գյուղում) ռուս-ազերի բանակի ծիրաններում գտնվող վերոհիշյալ սպաները 2-ական երեխաների հայր են: Կիրովականում վրդովմունքի մեծ ալիք է բարձրացել նրանց հարազատների և ծանոթների շրջանում: Անտարակույս է, որ Հայաստանի ՆԳՆ-ն կտրուկ միջոցներ կձեռնարկի սադրանքի զոհերին փրկելու ուղղությամբ:

Ս. Ս.

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ՝ 69149
Macintosh համակարգչային շարուածը՝ Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կեդրոնի

digitised by A.R.A.R.@